

КУРИЛО Мар'яна Володимирівна

Велика Британія в сучасній системі міжнародних відносин: геополітичні та геоекономічні наслідки виходу з ЄС/ Great Britain in the Modern System of International Relations: Geopolitical and Geoeconomic Consequences of Withdrawal from the EU

спеціальність: 291 - Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії

освітньо-професійна програма - Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії

Кваліфікаційна робота

Виконала студентка групи
МВСКм-21
М. В. Курило

Науковий керівник:
к.і.н., М. І. Полич

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту:

" ____ " _____ 20 ____ р.

Завідувач кафедри
_____ **О. І. Тулай**

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ТА ГЕОЕКОНОМІЧНИХ НАСЛІДКІВ ВИХОДУ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ З ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	5
1.1. Концептуальні засади геополітики та геоекономіки	5
1.2. Історія становлення та розвитку Європейського Союзу.....	10
1.3. Причини виходу Великої Британії з Європейського Союзу.....	15
Висновки до розділу 1	19
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ НАСЛІДКІВ ВИХОДУ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ З ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	21
2.1. Оцінка геополітичних наслідків виходу Великої Британії з Європейського Союзу.....	21
2.2. Оцінка стану економіки Великої Британії після Brexit.....	24
2.3. Оцінка впливу Brexit на торгівлю Великобританії та ЄС	34
Висновки до розділу 2	41
Розділ 3. ШЛЯХИ ВРЕГУЛЮВАННЯ НАСЛІДКІВ ВИХОДУ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ З ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	44
3.1. Стратегія розвитку Великої Британії після виходу з Європейського Союзу.....	44
3.2. Перспективи розвитку відносин Україна – Велика Британія	54
Висновки до розділу 3	57
ВИСНОВКИ	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	64

ВСТУП

Актуальність теми.

Вихід Великої Британії із Європейського Союзу (ЄС) представляє собою одну з найзначущих подій в політичному та економічному житті останніх десятиліть і має значний вплив на всю Європейську спільноту. Насамперед, це породжує питання про майбутнє самого ЄС і процесу європейської інтеграції. Вихід Великої Британії може відображати певну кризу в ЄС, яка в свою чергу може вплинути на інші країни, які розглядають можливість виходу з ЄС. Крім того, вихід Великої Британії з ЄС суттєво впливає на міжнародну торгівлю, економіку та політичні відносини між Великою Британією та іншими країнами світу.

У зв'язку з потребою в більш детальному вивченні актуальних питань зовнішньої політики Великої Британії в європейському контексті виникає необхідність через недостатнє висвітлення багатьох аспектів та нормативну неврегульованість деяких питань, а також через нові виклики сучасності.

Дослідження цих актуальних питань знайшли відображення у наукових працях як іноземних, так і українських учених. Зовнішню політику Великої Британії та важливі історичні події для цієї країни досліджували такі українські науковці, як Грубінко А. В., Крушинський В. Ю., Неприцький О. А., Черінько І. П., Яковенко Н. Л., та зарубіжні вчені, такі як Дж. Аттали, С. Біскопа, М. Геффернена, С. Гузелите, А. Дональд, А. Катрін, А. Кіра, А. Кравлі, П. Ліч, Л. Ліндберга, Д. Мітрані, П. Пірсона, Е. Дж. Піндера, Ф. Тоді, С. Тостмана, Е. Хааса, Дж. Хабера, С. Хоффмана, Л. Хуга.

Метою даного дослідження є наукове обґрунтування теретичних аспектів геополітичних та геоекономічних наслідків виходу Великої Британії з ЄС оцінити стан економіки держави після Brexit та перспективи розвитку.

Згідно з метою дослідження можна сформулювати наступні **завдання**:

- обґрунтувати концептуальні засади геополітики та геоекономіки;
- вивчити історію становлення та розвитку Європейського Союзу;

- визначити причини виходу Великої Британії з Європейського Союзу;
- здійснити оцінку геополітичних наслідків виходу Великої Британії з Європейського Союзу;
- проаналізувати стан економіки Великої Британії після Brexit;
- оцінити вплив Brexit на торгівлю Великобританії та ЄС;
- запропонувати стратегічні вектори розвитку Великої Британії після виходу з Європейського Союзу;
- розглянути перспективи розвитку відносин Україна – Велика Британія.

Об'єктом дослідження є процес виходу Великої Британії з Європейського Союзу.

Предметом дослідження є геополітичні та геоекономічні наслідки виходу Великої Британії з ЄС.

Для проведення дослідження зовнішньої політики Великої Британії та її виходу з Європейського Союзу були використані такі **методи**: метод аналізу (для аналізу різноманітних даних, включаючи торгівельну статистику, економічні показники і дані про зовнішню політику Великої Британії); метод узагальнення та синтезу (для узагальнення отриманих даних і висновків); метод порівняльного аналізу (для розуміння того, які можливі наслідки виходу з ЄС можуть мати для Великої Британії).

Практичне значення одержаних результатів. Отримані результати мають практичне значення, зокрема, розкрито перспективи розвитку відносин Україна-Великобританія.

Апробація. Результати дослідження апробовані на круглому столі «Глобальні перспективи розвитку України: Я живу в майбутньому» (Тернопіль, ЗУНУ, 30 листопада 2023 р.).

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Повний обсяг роботи – 67 сторінок комп'ютерного тексту, містить 10 рисунків, 3 таблиці, список використаних джерел налічує 51 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ТА ГЕОЕКОНОМІЧНИХ НАСЛІДКІВ ВИХОДУ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ З ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

1.1. Концептуальні засади геополітики та геоекономіки

Геополітика та геоекономіка є двома важливими концептуальними напрямками, пов'язаними з вивченням взаємодії політики та економіки на міжнародній арені.

Геополітика – це складне для визначення та суперечливе поняття, оскільки охоплює широкий спектр наукових дисциплін, що формують її предметний обсяг. Існує безліч визначень геополітики, але жодне з них не може бути вважане повним або самодостатнім.

В наші дні існує багато різних визначень геополітики, можливо навіть десятки або сотні. Починаючи з «Радянського енциклопедичного словника» [27], який вперше лояльно віднісся до геополітики, як західної політологічної концепції, що підкреслює визначальний вплив географічних факторів на політику держав, зокрема зовнішню. Зазначено, що такі фактори, як просторове розміщення, природні ресурси, клімат, населення і його приріст, грають важливу роль у визначенні політичної стратегії.

З тих пір було створено багато робіт, в яких автори намагалися або запропонувати своє визначення геополітики, або модернізувати попередні визначення, враховуючи нові реалії і концептуальні підходи.

Український вчений В. Дергачов відзначав, що геополітика, яка колись дозволяла логічно і кваліфіковано аналізувати наслідки глобальних змін у світі, була скомпрометована впродовж XX століття, що призвело до дефіциту професійних політиків. В. Дергачов поділяв погляд К. Гаусгофера на геополітику і вважав, що немає потреби винаймати щось нове, оскільки це визначення найкраще відображає суть геополітики [13, с. 227].

Мирослав Дністрянський, дослідник із Львова, запропонував розрізняти політичну географію і геополітику, розглядаючи політичну географію як наукову галузь, що вивчає територіальні особливості політичних об'єктів, процесів та явищ. З іншого боку, геополітика відзначається як прикладна дисципліна, яка на стику географії, політології та політики досліджує різні аспекти політичної діяльності, враховуючи географічні особливості, такі як розташування, розміри території, природно-ресурсний потенціал, стан навколишнього середовища, розміщення соціально-економічних і політичних об'єктів [14].

З такого підходу випливає, що геополітика, що має наукову базу в політичній географії, розглядається як сукупність дій держави, спрямованих на розв'язання основних проблем її функціонування як територіально-політичної системи. Це включає забезпечення територіальної стабільності, цілісності, поступального розвитку та підтримку балансу і рівноваги у трьох основних підсистемах. Внутрішня геополітика стосується внутрішніх аспектів функціонування держави, тоді як зовнішня геополітика спрямована на встановлення відносин з іншими державами, що сприяють її рівновазі та стабільності. За цим підходом, прикладна політична географія є складовою геополітики.

Відповідно до короткого енциклопедичного словника "Філософія політики", геополітика визначається як політологічна концепція, яка надає географічним факторам (особливо зовнішнім) важливу роль у політиці держави. Ці фактори включають просторове розташування країни, розмір її території, доступність природних ресурсів, клімат, населення тощо. Водночас, хоча географічний чинник визнається, він не є вирішальним, а відступає перед національними інтересами, політичними та економічними пріоритетами, рівнем розвитку суспільства, характером державного устрою, рівнем життя населення тощо [34,с. 334].

Геополітика розглядається як "синтетичний інструмент" для аналізу взаємодії держав на міжнародній арені. Ця концепція не обов'язково вбачає

могутність держави у великій території чи численності населення. Важливо, щоб у народі було розвинуте почуття гордості, щоб був наявний потенціал для пориву вперед, і щоб державні лідери сприяли реалізації великих амбіцій.

Колективні автори монографії "Україна в сучасному геополітичному просторі: теоретичний і прикладний аспекти" відзначають певні спільні пункти з визначеннями геополітики, такими як те, що геополітика є теоретичною і прикладною концепцією, що враховує важливість географічних факторів у міжнародних відносинах [33]. Вони згодні із визначенням, яке запропонував К. Гаусгофер.

Проте, вони також враховують погляди О. Дугіна, що геополітика має більше значення, ніж лише географічний фактор, і може охоплювати ширший спектр впливів, таких як ідеологічні та культурні аспекти. Автори монографії зауважують, що геополітичні конструкції не є абсолютними відповідями на всі питання політичних і міжнародних подій, але вони можуть служити як чіткі орієнтири для розуміння складних ситуацій.

Крім того, інша геополітична енциклопедія визначає геополітику як концепцію і практику сучасних міжнародних відносин і перспектив їх розвитку з урахуванням широкого спектру факторів, таких як географічні, політичні, економічні, військові, демографічні, екологічні, науково-технічні тощо.

Ці різні підходи до визначення геополітики свідчать про її комплексність та багатогранність як науки, яка враховує різноманітні аспекти і фактори взаємодії держав на міжнародній арені.

У сучасному контексті геополітика існує у кількох формах або аспектах: теоретичному, ідеологічному та практичному. Кожна з цих форм має свої особливості та визначальні характеристики, які виявляються у різних аспектах дослідження та використання геополітики.

Зокрема, геополітика на теоретичному рівні вивчає вплив географічних та геостратегічних факторів на політичні рішення та геополітичні відносини між державами. Ідеологічний аспект геополітики включає аналіз впливу політичних та культурних поглядів на формування стратегій та рішень на міжнародній

арені. Практична геополітика спрямована на застосування геополітичних концепцій для досягнення національних інтересів, розробки стратегій безпеки та впливу на міжнародні події.

Таким чином, геополітика є важливим та багатогранним полем дослідження, що охоплює теоретичні, ідеологічні та практичні аспекти. Вивчення різних підходів до визначення та концептуалізації геополітики допомагає зрозуміти її роль у міжнародних відносинах та геостратегічних процесах.

Геополітика на початку свого розвитку була тісно пов'язана з політичною географією, яка досліджувала взаємозв'язок між географічними умовами та політичними подіями. Проте, з часом геополітика стала розглядати ширший спектр аспектів, які впливають на політичні процеси, включаючи економічні, екологічні, культурні та інші фактори.

Геоекономіка рефлектує головну тенденцію у сучасному світі - всеосяжну глобалізацію. Процес інтернаціоналізації досяг свого завершального етапу, приводячи до злиття світу не лише на філософському рівні, але й на практиці. Всеосяжна глобалізація затирає розділення між внутрішньою та зовнішньою діяльністю, між внутрішньою та зовнішньою політикою. Спостерігається швидке зміцнення економічних аспектів в політичних рішеннях. Значущість традиційних сфер, які формують основу глобальної системи - геополітичної, геоекономічної та геостратегічної (військово-стратегічної) - зазнала перерозподілу. Для держав стали вирішальними геоекономічні аспекти стратегічного розвитку, які проникають геополітику та геостратегію. Геоекономіка втілює у собі взаємовідносини з метою активної участі у формуванні та розподілі світового доходу, засновані на високих геоекономічних технологіях, національних економіках та державних структурах, як невід'ємну складову стратегії розвитку.

Формування геоекономіки пов'язують із наступними чинниками:

1. Підсилення взаємозалежності в економічних та політичних аспектах та створення різноманітних мереж. Прогрес у телекомунікаціях та

збільшення інтенсивності потоків, зокрема "нематеріальних" ресурсів, таких як інформація та капітал, призвели до "знищення географічних бар'єрів". Важливу роль відіграє не простір і час, а більше мобільність економіки.

2. Крах комуністичних систем, який призвів до зміни пріоритетів та напрямків розвитку різних країн світу.
3. Присутність різноманітних учасників у економічному житті: держав, міжнародних організацій та наддержавних інститутів тощо. У сучасних умовах такі суб'єкти мають дестабілізуючий вплив на функціонування світових держав, і саме це аспект вивчається геоекономікою [13, с. 227].

Геоекономіка зосереджується на аналізі ряду суттєвих аспектів сучасності. Серед них можна виділити наступні:

1. Запровадження географічного фактору у вплив на геоекономічні процеси, враховуючи кліматичні та ландшафтні особливості, які визначають специфіку господарської діяльності.
2. Перехід від військово-політичних конфліктів до економічних, так званих "економічних війн".
3. Розробка політики та стратегії з підвищення конкурентоспроможності держави в умовах глобалізації економіки.
4. Злиття політичних та економічних аспектів у міжнародних відносинах, включаючи створення системи стратегічної співпраці та основ глобального управління.
5. Зміни в системі світового поділу праці, виникнення та удосконалення різних видів економічної діяльності.

У якості основної вихідної точки для інтеграції міжнародних інтересів у формуванні сучасної геоекономічної стратегії розвитку послуговують спільні програмні документи. Ці документи приймаються у процесі поступових змін і перегляду самої концепції сталого розвитку, починаючи від її появи та закінчуючи вдосконаленням механізмів її реалізації в практиці. До таких документів належать, зокрема: "Резолюція Ради Європи про керівні принципи

регіональної політики" (1969 р.), "Європейська хартія регіонального/просторового планування" (1983 р.), "Резолюція Європейського парламенту з питань європейської політики просторової організації та конкретизації завдань спільної діяльності" (1990 р.), "Керівні принципи планування сталого розвитку населених пунктів Європейського Економічного Співтовариства ООН" (1996 р.), "Перспективи європейського просторового розвитку" (1999 р.), "Керівні принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту" (2000 р.) та інші.

Згідно з угодами на міжнародному рівні, головними цілями стратегії геоекономіки є підвищення рівня життя населення, раціональне використання економічного потенціалу території, повне управління процесами природокористування та збереження навколишнього середовища. Особлива увага надається раціональному плануванню сталого розвитку різних типів регіонів, включаючи сільські, міські, прикордонні, прибережні та депресивні області [22].

Геополітика та геоекономіка є нерозривно пов'язаними концепціями, оскільки вони взаємодіють і впливають один на одного. Розуміння цих концепцій допомагає аналізувати та прогнозувати події на міжнародній арені, розвивати стратегії державного управління та досягати національних інтересів.

1.2. Історія становлення та розвитку Європейського Союзу

Інтеграція є важливою та актуальною тенденцією в сучасному світі. Країни усе частіше вступають до різних інтеграційних об'єднань з метою спільної співпраці, розвитку економіки, політичної стабільності та інших користей. Однак питання про переваги для країн, що входять до інтеграційних об'єднань, може бути складним і багатогранним.

Створенню Європейського Союзу (ЄС) як інтеграційного об'єднання сприяли різноманітні фактори і передумови. Ці фактори спільно допомогли

сформувати основи для глибокої інтеграції між країнами Європи. Давайте детальніше розглянемо кожен із цих факторів:

1. Цивілізаційні фактори: Спільні цінності, культурні зв'язки та духовна спадщина між країнами Європи створили основу для взаєморозуміння та співпраці. Здійснення інтеграції на цій основі сприяло зближенню народів та створенню спільного ідентифікаційного поля.

2. Економічні фактори: Взаємодоповнюючість економік країн Європи, спільний ринок та можливості для спільної науково-технічної та економічної співпраці стали каталізаторами для розпочаття інтеграційних процесів. Створення спільної економічної зони дало змогу країнам забезпечити більше зростання та стабільність.

3. Культурно-історичні фактори: Спільне історичне минуле та прагнення до культурного зближення стали основою для підтримки інтеграційних процесів. Спільна спадщина та ідентичність сприяли побудові єдиної європейської спільноти.

4. Військово-політичні фактори: Спільна мета вирішення конфліктів, військова безпека та регулювання територіальних питань сприяли підтримці інтеграційних зусиль. Забезпечення миру та стабільності стали важливими аспектами інтеграції.

5. Геополітичні фактори: Розвиток і вдосконалення територіальних комунікацій, підвищення ефективності взаємодії у сфері торгівлі, туризму та обміну послугами відіграють важливу роль у формуванні спільного простору та підвищенні конкурентоспроможності країн [16, с. 16].

Загалом, ці фактори допомогли створити основи для інтеграційних процесів у Європі, що дозволили країнам об'єднатися для спільної роботи над політичними, економічними, культурними та іншими викликами.

Історію розвитку Європейського Союзу можна поділити на декілька етапів:

I. Від 1946 до 1959 року — Початок інтеграційного процесу в Європейському Союзі. Важливим етапом цього періоду було створення

Європейського співтовариства вугілля та сталі (ЄСВС) у 1951 році, ініційованого міністром закордонних справ Франції Робертом Шуманом [17]. Його план, який був опублікований 9 травня 1950 року, спрямовувався на об'єднання європейських націй та уникнення ворожості між Францією та Німеччиною. Головною метою було спільне видобуток вугілля та виробництво сталі, щоб забезпечити модернізацію та покращення умов життя робітників в цих галузях.

Заклики Шумана сприяли подальшому розвитку інтеграції. Вже незабаром після декларації, шість держав (Франція, Німеччина, Бельгія, Нідерланди, Італія, Люксембург) об'єднали свої видобуткові та виробничі галузі під загальним управлінням. Основна ідея плану Шумана полягала у тому, що спільний видобуток вугілля та сталі мав запобігти можливості військових конфліктів між Францією та Німеччиною, сприяючи підвищенню стандартів життя та мирним досягненням.

У 1955 році Жан Моне, один із "батьків-засновників" Європейського Союзу, започаткував Комітет боротьби за Сполучені Штати Європи [29, с.394]. Ця ініціатива ставила за мету досягнення свободи переміщення товарів, осіб, послуг та капіталів [25]. У 1959 році було здійснено перший крок до досягнення свободи переміщення товарів шляхом зниження митних тарифів на 10%.

У 1958 році були прийняті ключові положення щодо сільськогосподарської політики ЄС, метою яких було забезпечення незалежності країн-членів ЄС у продовольчому секторі. Створювалися механізми протекціонізму для захисту внутрішнього ринку від конкуренції з інших країн.

II. Від 1960 до 1969 року — Період економічного росту ЄС. Внутрішня торгівля стала безмитною до 1968 року, і у 1965 році було створено єдину Раду та Комісію Європейських співтовариств. Це сприяло поліпшенню управління та модернізації господарства країн-членів. Також було створено Європейський фонд орієнтації та гарантій сільського господарства з метою забезпечення самозабезпеченості продукцією сільського господарства членів співтовариства.

Однак, економічне зростання закінчилося кризою перевиробництва в 1965–1966 роках.

III. Період 1970–1979 років — Розширення ЄС та виклики. У 1973 році до ЄС приєдналися Данія, Ірландія та Великобританія. В цей період було також розширення кількості країн-членів та виникли нафтові кризи, що спричинили відчуття "європесимізму". Тим не менше, цей період також був важливим для початку робіт з охорони навколишнього середовища.

IV. Наступне десятиліття було відзначене об'єднанням Західної та Східної Німеччини після падіння Берлінської стіни в 1989 році. У 1981 році Греція приєдналася до ЄС, а в 1985 році почалося створення шенгенського простору, де громадянам було надано право вільного руху по території ЄС [17].

V. Період 1990–1999 років — "Європа без кордонів". В цей період було підписано Маастрихтський договір, який заклали основи для подальшого розвитку Європейського Союзу, включаючи встановлення євро та розширення.

VI. Період 2000–2009 років — Розширення та конституційні зміни. У 2004 році до ЄС приєдналася велика кількість країн Східної та Центральної Європи, включаючи Польщу, Угорщину та інші. Це призвело до збільшення розмірів ЄС та різноманітності її членів.

Однак у 2005 році відбувся відмовний референдум щодо Європейської конституції у Франції та Нідерландах, що зупинило процес ратифікації цього документа. В результаті було прийнято Договір про Лісабон, який увійшов в силу у 2009 році та вніс зміни до роботи і структури ЄС.

VII. Період 2010–2020 років — Економічні виклики та боротьба з кризами. Відновлення з світової фінансової кризи стало завданням для ЄС, особливо для країн, що зазнали економічних труднощів. Відбулися заходи для забезпечення стабільності єврозони та підтримки країн-членів.

Протягом цього періоду також акцентувалася увага на реформах в сфері енергетики та зміні клімату. Було прийнято ряд ініціатив та документів для зменшення викидів парникових газів та підтримки сталих джерел енергії.

VIII. Період після 2020 року — Зміни та виклики. Після брекситу, коли Великобританія залишила ЄС, Союз продовжив реформуватися. Поступово розширювалися ініціативи щодо глибшої інтеграції у сферах оборони, кібербезпеки, міграції та інших.

Важливою темою стало також питання реакції ЄС на глобальні виклики, такі як пандемія COVID-19, кризи біженців та зміни клімату. ЄС продовжує працювати над координацією відповідей та співпрацю з міжнародними партнерами.

У сучасний час Європейський Союз залишається важливим гравцем на світовій арені, що впливає на політику, економіку та суспільство в Європі та поза її межами.

Ця історія розвитку Європейського Союзу свідчить про постійний процес змін, адаптації та реформування, який допомагає забезпечувати мир, стабільність та співпрацю на континенті.

Важливо зазначити, що процес європейської інтеграції розвивався нерівномірно, і існували періоди, коли політика ЄС відхилялася від запланованої мети, що створювало загрозу існуванню об'єднання. Однак загалом були досягнуті значні успіхи. Концепція чотирьох свобод була практично повністю реалізована. Свобода переміщення капіталу сприяє оптимальному розподілу ресурсів всередині ЄС та підвищує ефективність. Важливим досягненням є введення єдиної валюти в 17 країнах ЄС, що сприяє створенню єдиного внутрішнього ринку та зменшенню витрат на трансакції завдяки уніфікованим правилам і стандартам.

Протягом свого існування Європейський Союз зустрічався з численними викликами, такими як міжнародна фінансова криза, терористичні загрози, проблема біженців тощо. У майбутньому організація буде шукати нові додаткові гарантії безпеки, щоб досягти власної стратегічної автономії. Один із можливих шляхів - створення власної армії, що може стати реальністю для ЄС у майбутньому.

На сьогоднішній день Європейський Союз є результатом п'ятдесятирічного процесу європейської інтеграції.

1.3. Причини виходу Великої Британії з Європейського Союзу

Рішення Великої Британії про вихід з Європейського Союзу призвело до розділення у британському суспільстві та політичному естаблішменті. Ситуацію ускладнило те, що правляча консервативна партія під керівництвом прем'єр-міністра Д. Кемерона спочатку активно підтримувала ідею проведення референдуму щодо виходу з ЄС. Вони використовували анти-євроскептичну риторику з метою зміцнення позиції країни в межах Союзу та отримання "особливого статусу" [43, с. 169].

Вихід Великої Британії з ЄС був передумовлений рядом геополітичних, історичних та економічних факторів. Brexit був результатом довготривалого процесу, що розгортався протягом значного часового періоду.

23 червня 2016 року відбувся референдум щодо виходу Великої Британії з Європейського Союзу. Ініціаторами цього референдуму були консервативні та націоналістичні партії. Попередньо, в травні 2015 року після перемоги Консервативної партії на парламентських виборах, прем'єр-міністр Девід Кемерон підтвердив свою підтримку ідеї проведення референдуму щодо членства Великої Британії в ЄС до кінця 2017 року, як це було визначено у маніфесті цієї партії.

Однією з основних причин рішення Великої Британії покинути ЄС було її бажання захистити свою унікальність. За думкою експертів, більшість британців вважала, що їхній країні належить особливий статус у ЄС, як мінімум у якості лідера. Політики вміло гравці на цих настроях, намагаючись збільшити свою популярність перед виборами. Ситуація поступово накалялася, призводячи до вибуху.

Ще однією причиною Brexit були економічні міркування. Багато британців вважали, що підтримувати нові країни-члени та регулярно вносити внески до

економіки ЄС було неефективно. Прихильники Brexit вірили, що позбавившись обмежень ЄС, їх країна зможе використовувати ці кошти для власного розвитку та покращення якості життя громадян.

Ще однією ключовою причиною виходу Великобританії з ЄС були економічні обмеження, накладені членством в цьому союзі. Наприклад, Великобританія була зобов'язана сплачувати значні внески до європейського бюджету та виконувати ряд правил, що обмежували її свободу укладання угод з іншими країнами.

Внаслідок загострення світової та британської економічної ситуації, змінилося структура зовнішньоекономічних зв'язків Великобританії, на користь великих і розвинених країн. Зменшення обсягів торгівлі між Великобританією та ЄС стало наслідком спаду бізнес-активності в країнах ЄС, особливо в період кризи в Єврозоні. ЄС намагається посилити наднаціональний механізм об'єднання та поглиблення інтеграції в бюджетно-фінансовій сферах, що створює занепокоєння в Лондоні. Великобританія вважає, що ці заходи можуть підірвати її валютну та кредитну незалежність.

Ще однією причиною Brexit стала міграційна політика. Багато британців відчували, що велика кількість мігрантів з інших країн ЄС забидала робочі місця та створювала загрозу національній безпеці.

Таким чином, вихід Великобританії з Європейського Союзу (Brexit) мав комплекс причин, включаючи соціально-економічні (рис.1.1.).

Однією з ключових причин виходу Великої Британії з ЄС було бажання контролювати міграцію та власні кордони. Багато людей відчували, що велика кількість мігрантів, що прибули до країни після її приєднання до ЄС, викликає проблеми в сферах зайнятості, житла та інфраструктури.

Додатково, було значне незадоволення з боку британських громадян щодо відносин з ЄС та їх впливу на законодавчий процес у Великобританії. Багато людей вважали, що ЄС занадто активно втручається у внутрішні справи країни та намагається нав'язувати неприйнятні для них рішення.

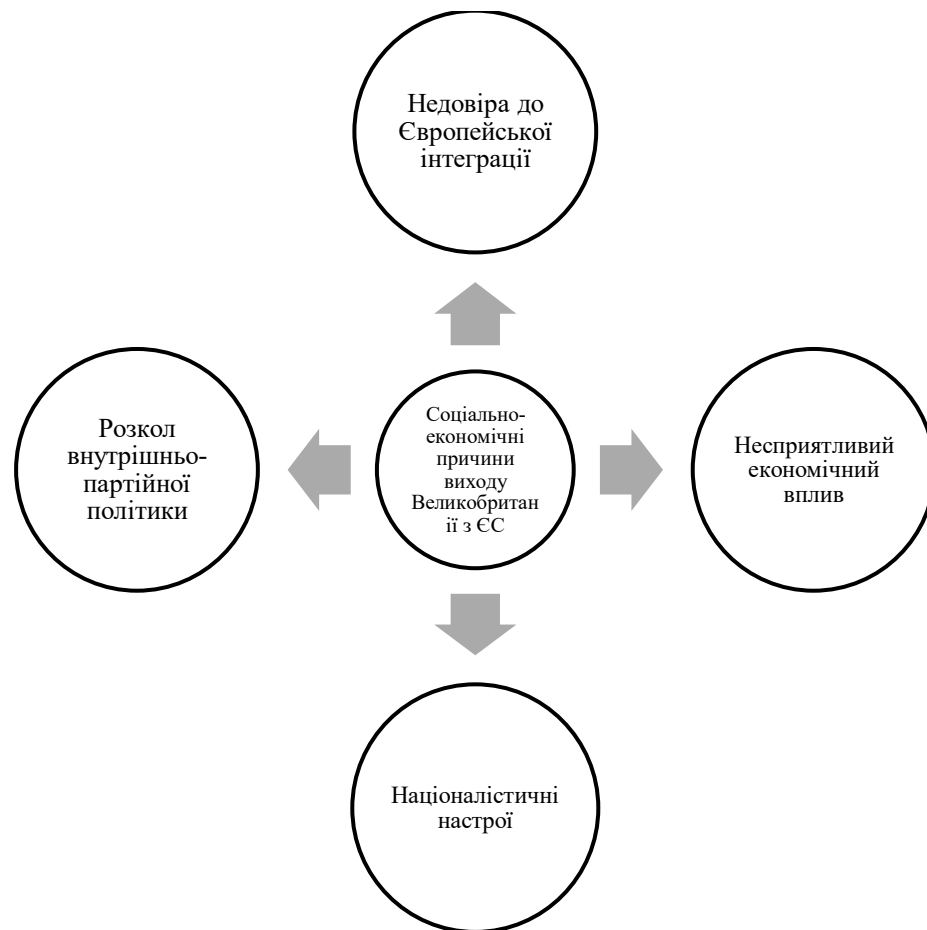

Рис. 1.1. Соціально-економічні причини виходу Великобританії з Європейського Союзу [37, с. 170]

Причини, з яких Велика Британія вийшла з Європейського Союзу (ЄС), є дуже складними і різносторонніми, охоплюючи політичні, економічні та соціальні аспекти. Проте, не можна відкидати важливу роль, яку відіграли політичні міркування у прийнятті цього рішення.

Серед прихильників виходу з ЄС існує погляд, що Велика Британія має досягти повної незалежності від Європейського Союзу і не має ділити свої закони та політику з іншими країнами.

До ключових політичних мотивацій виходу Великобританії з ЄС можна віднести наступні (рис. 1.2).

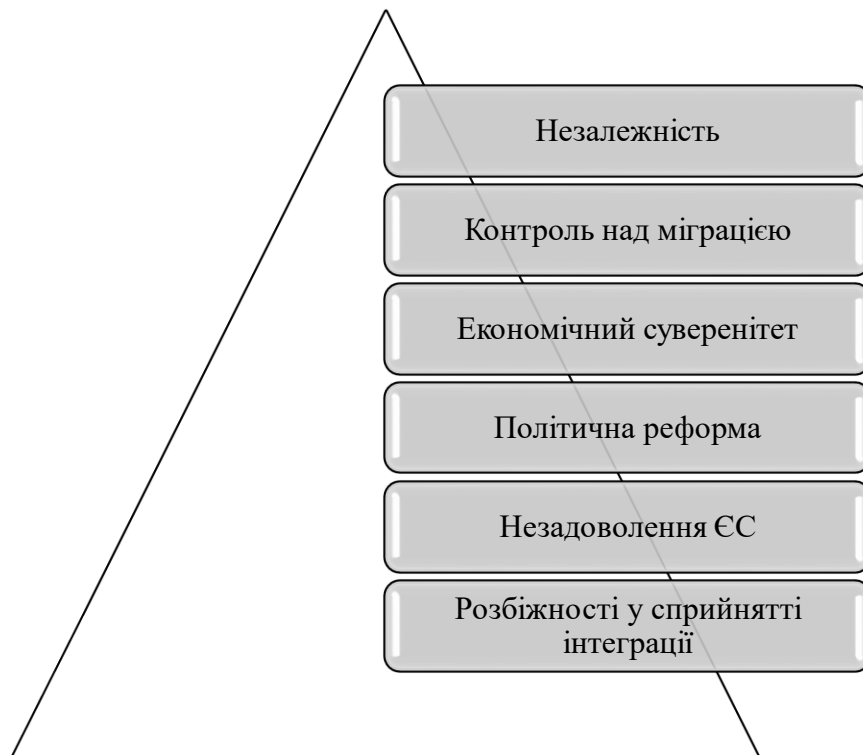

Рис. 1.2. Політичні причини виходу Великої Британії з ЄС [1, с. 232]

Деяка частина населення Великої Британії не подобалася той факт, що Європейський Союз розглядався як більш інтегрована структура, ніж вони були готові підтримувати. Вони відчували, що це призвело до того, що країна втратила свій національний характер і самовизначення.

Більшість політиків, які підтримували Brexit, зобов'язували своїх виборців до більшої незалежності та контролю над майбутнім країни. Вони також обіцяли, що Велика Британія зможе самостійно укладати торгові угоди з іншими країнами, що може призвести до зростання економічного розвитку та більшої свободи в міжнародній політиці [10, с. 87].

Багато прихильників Brexit вважали, що Велика Британія повинна мати більше контролю над своїм законодавством та незалежність від бюрократичного апарату ЄС. Вони сприймали ЄС як обмеження їх можливостей приймати важливі рішення.

Деякі політики відчували обурення тим, що Велика Британія не може впливати на більшість рішень в Європейському Союзі. Тому вони прагнули до

повного контролю над внутрішньою політикою. Деякі британці виявляли незадоволення різними аспектами діяльності ЄС, такими як стандарти безпеки продуктів харчування, право на зброю та інші питання, які не враховували їхніх інтересів.

Велика Британія має свої власні особливості в геополітичному відчутті, які виявляються у відмінностях політичних та правових систем, структурі зовнішньої політики та економічних пріоритетах, а також у сприйнятті культурної ідентичності.

Однією з ключових політичних причин виходу Великої Британії з Європейського Союзу було довготривале негативне ставлення британських політиків до ЄС. Вони розглядали ЄС як надмірно бюрократичний та недостатньо демократичний об'єднавчий орган [9, с. 47]. Деякі політики також прагнули зберегти національний суверенітет та незалежність.

Іншою причиною були політичні конфлікти між Великою Британією та іншими країнами ЄС. Багато британських політиків були незадоволені реакцією ЄС на питання безпеки, економіки та міграції. Деякі не підтримували ідею європейської армії.

Питання виходу з ЄС стали суттєвими для багатьох британських політичних партій, включаючи консервативну та лейбористську. Це було пов'язано з політичними змінами в країні і способом, як це питання було висвітлено в ЗМІ та серед громадськості [12].

Усі вищезазначені фактори вплинули на рішення Великої Британії після референдуму 2016 року вийти з Європейського Союзу.

Висновки до розділу 1

1. Геополітика та геоекономіка є двома важливими концептуальними напрямками, які досліджують взаємодію політики та економіки на міжнародній арені. Геополітика представляє собою широке і складне поле дослідження, яке включає теоретичні, ідеологічні та практичні аспекти. Геоекономіка, з іншого

боку, охоплює відносини, спрямовані на активне участь у формуванні та розподілі світового доходу і базується на високих геоекономічних технологіях, національних економіках та державних структурах, як невід'ємну частину стратегії розвитку. Геополітика та геоекономіка взаємодіють між собою і впливають один на одного. Розуміння цих концепцій сприяє аналізу та прогнозуванню подій на міжнародному рівні, розробці стратегій державного управління та досягненню національних інтересів.

2. Створення Європейського Союзу (ЄС) як інтеграційного об'єднання було підтримано різними чинниками та передумовами. Ці обставини спільно внесли свій внесок у формування основ для глибокої інтеграції серед країн Європи. Загалом, ці елементи визначили основи для інтеграційних процесів в Європі, що дозволили країнам спільно працювати над політичними, економічними, культурними та іншими викликами. Історія розвитку Європейського Союзу підтверджує постійний процес змін, адаптації та реформ, що сприяють забезпеченню миру, стабільності та співпраці на континенті.

3. Вихід Великої Британії з Європейського Союзу був обумовлений різними геополітичними, історичними та економічними чинниками. Brexit став результатом тривалого процесу, що тривав протягом значного часового інтервалу. Однією із ключових причин, які підштовхнули Велику Британію до рішення вийти з ЄС, було бажання зберегти свою унікальність. Ще однією причиною для Brexit були економічні обмеження, що супроводили членство у цьому союзі. Наприклад, Велика Британія зобов'язана була сплачувати великі внески до європейського бюджету та дотримуватися ряду правил, що обмежували її свободу укладання угод з іншими країнами. Ще однією вагомою причиною Brexit була міграційна політика. Багато британців відчували, що значна кількість мігрантів з інших країн ЄС конкурувала з ними на ринку праці та порушувала питання національної безпеки. Політичною основою для виходу Великої Британії з ЄС було довготривале негативне ставлення британських політиків до Європейського Союзу, який вони вважали занадто бюрократичним та недостатньо демократичним об'єднаним органом.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ НАСЛІДКІВ ВИХОДУ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ З ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

2.1. Оцінка геополітичних наслідків виходу Великої Британії з Європейського Союзу

Вихід Великої Британії з Європейського Союзу, відомий як Brexit, мав і продовжує мати значний геополітичний вплив на регіон та світову політику.

Brexit призвів до втрати одного з найбільших та найвпливовіших членів ЄС. Це призвело до внутрішніх розбіжностей у ЄС і питань щодо подальшої інтеграції. Європейський Союз став менш єдиною силою, і це може вплинути на його геополітичну вагу в світі.

Вихід Великої Британії з ЄС призвів до втрати країною свого впливу та представництва у вищих політичних інстанціях ЄС, що може вплинути на розподіл сил та процес прийняття рішень. Починаючи з 1 лютого 2020 року, на картах ЄС Велику Британію позначають сірим або бежевим кольором, що символізує перший етап наслідків Brexit для Лондона. Зокрема, Велика Британія була виключена з участі в роботі Європарламенту, Ради ЄС та всіх інших політичних органах Євросоюзу, що стосуються країн, які не є членами ЄС [9, с. 50].

Усі 73 британські євродепутати були позбавлені своїх повноважень, і їхні місця в Європарламенті були розподілені серед інших країн-членів ЄС. Кабінети британських чиновників у Раді ЄС також залишилися порожніми, де раніше працювали 28 міністрів від всіх країн-членів союзу.

Вихід Великої Британії з ЄС супроводився укладанням нової торговельної угоди між ними, відомої як Угода про спільну торгівлю та співпрацю (Trade and Cooperation Agreement). Ця угода регулює багато аспектів торгівлі та співпраці і визначає майбутні торговельні відносини. Вона також встановлює

режими для прикордонного контролю, що впливає на рух товарів та осіб між Великою Британією і ЄС.

Втрата голосу Великої Британії могла виявити значний вплив на прийняття рішень в Євросоюзі. Особливо це було актуальним в Раді ЄС, де рішення приймалися за допомогою кваліфікованої більшості, але для блокування їх потрібно було щонайменше чотири члени Ради, які представляли не менше 35% населення ЄС. У багатьох ситуаціях Велика Британія співпрацювала з іншими союзниками, зокрема з Німеччиною, Ірландією, Нідерландами, а також країнами Скандинавії та Балтії [15, с. 10].

Сам процес Брекзиту внутрішньополітично розділив Велику Британію і спричинив значну нестабільність. Він також підняв питання щодо майбутнього Шотландії та Північної Ірландії в межах Об'єднаного Королівства.

Вихід Великої Британії з ЄС змінює її відносини з іншими країнами, такими як США, Китай та ряд інших. Велика Британія тепер має можливість укласти свої власні торговельні угоди та встановлювати власні зовнішньополітичні партнерства.

Брекзит має важливий вплив на співпрацю в області безпеки та оборони між Великою Британією і її європейськими партнерами. Хоча Велика Британія залишається членом Північноатлантичного альянсу (НАТО), співпраця на рівні ЄС може бути скорочена [50, с. 6].

Вихід Великобританії з Євросоюзу призвів до ослаблення позицій ЄС, якнайпотужнішого політичного об'єднання у світі, через втрату важливого гравця за столом переговорів. Британійський голос був необхідним для прийняття рішень світового масштабу, зокрема, щодо міграційної кризи та російської агресії.

Найбільший негативний вплив виходу Великої Британії з Європейського Союзу буде відчутний саме внутрішньо в самій країні. Після стабілізації міжнародної економічної ситуації у наступні роки очікується, що Великобританія втратить приблизно 3-5% своїх загальних експортних продажів

на європейському ринку. У той же час, Європейський Союз втратить трохи більше 0,5% свого попереднього рівня поставок.

Наслідки виходу Великобританії з ЄС відчуються не лише самим союзом, але й сусідніми країнами ЄС, які протягом тривалого періоду були під впливом Росії та брали участь у військових конфліктах з її участю, такими як Грузія, Молдова та Україна.

Для України, де триває військовий конфлікт з Росією, підтримка Великої Британії є надзвичайно важливою. Європейський проєкт для більшості українців представляє стандарт, до якого слід прагнути, щоб стати частиною високого рівня якості життя, управління та цінностей.

Тому вихід Великої Британії з ЄС став для українців свого роду викликом для політичних інституцій ЄС та джерелом невизначеності та нестабільності в рамках союзу європейських держав.

Brexit вже давно перетнув межі внутрішньодержавної проблеми і став міжнародним викликом. Він призводить до змін у міжнародних відносинах ХХІ століття, що покладає додаткову історичну відповідальність на політичних та державних лідерів, які беруть участь у його реалізації.

Вихід Великої Британії з Європейського Союзу (Брексит), який відбувся 31 січня 2020 року, має значний вплив на геополітичну ситуацію в регіоні та світі в цілому. Ось деякі з основних геополітичних наслідків цієї події:

1. Економічні наслідки: Брексит супроводжувався виходом Великої Британії з одного найбільших світових ринків. Це спричинило серйозні зміни в торговельних відносинах між Великою Британією і країнами ЄС, а також потенційно вплинуло на інвестиції та економічний зріст обох сторін.

2. Регіональна безпека: Брексит має потенціал вплинути на безпеку та обороноздатність Великої Британії та Європейського Союзу. Вихід Великої Британії може спричинити перегляд стратегічних оборонних ініціатив та співпраці на рівні оборони між країнами ЄС.

3. Геополітичні відносини: Вихід Великої Британії з ЄС може призвести до перегляду її геополітичних відносин і ролі в світі. Велика Британія може

намагатися зміцнити свої стосунки з іншими глобальними гравцями, такими як США, Китай та Індія, і розвивати нові торговельні та політичні зв'язки.

4. Європейська інтеграція: Вихід Великої Британії може вплинути на саму структуру та майбутнє Європейського Союзу. Це може посилити єдність серед інших членів ЄС і підштовхнути до подальшої інтеграції в різних сферах, таких як оборона, економіка та зовнішня політика.

5. Ірландське питання: Однією з найскладніших проблем Брекситу є питання кордону між Північною Ірландією та Республікою Ірландією. Забезпечення миру та стабільності в цьому регіоні залишається важливим завданням для всіх сторін, і вирішення цього питання може мати великий геополітичний вплив.

Узагальнюючи вищезазначене можна сказати, що Brexit має великий потенціал вплинути на геополітичну картину Європи та світу в цілому, і його наслідки продовжують досліджуватися і визначати нові геополітичні реалії.

2.2. Оцінка стану економіки Великої Британії після Brexit

Великобританія є однією з найбільш дерегульованих економік світу, Brexit відзначається в ОЕСР як втрата сильного прихильника вільного ринку. Це може призвести до збільшення протекціоністських та менш сприятливих умов для ринку в Європейському Союзі. Це, в свою чергу, може ускладнити проведення необхідних структурних змін в ЄС. Таким чином, вихід Великобританії може, в принципі, послабити вплив Євросоюзу на світові справи.

Деякі аналітики мають досить похмуру думку про наслідки виходу Сполученого Королівства з Союзу. Вони висловлюють обурення можливим "ефектом доміно" на інші держави-члени, які також мають сильний націоналістичний настрій. Держави, які вже ослаблені економічною стагнацією, глобалізацією та страхами ідентичності у важливих частинах своїх виборчих округів, можуть вирішити провести референдум щодо виходу або, ймовірно, ймовірно,

відмовитися від інтеграційних підходів. Це може призвести до ренаціоналізації політики та створити перешкоди для поточних зусиль з інтеграції ключової політики ЄС у таких сферах, як надання притулку та імміграція, безпека та економічне управління.

Великобританія займає провідну позицію на світовому валютному ринку, що робить її найбільшим сегментом цього ринку. Згідно з даними Банку міжнародних розрахунків (BIS), британські трейдери забезпечують надзвичайну частину обороту на світовому валютному ринку, а саме 43% [39].

Подібно до інших країн, валютний ринок Великобританії також спостерігав значний ріст середньодобового обороту з 2016 по 2019 рік, збільшившись на 49%, від \$2,4 трлн до \$3,6 трлн [22].

Приблизно 90% усіх операцій на валютному ринку Великобританії проводяться в доларах США. У свою чергу, Великобританія грає важливу роль, забезпечуючи 44% операцій з долларом на світовому валютному ринку.

Найбільш популярною валютною парою на світовому ринку є долар США / євро. На неї припадає трохи менше чверті всього обороту валютного ринку. Великобританія також є важливим учасником у торгівлі цією валютною парою, адже на неї припадає 28% від загального обороту валютного ринку у 2019 році [35].

Існує кілька ключових факторів, які впливають на динаміку фунта стерлінгів:

1. Процентна ставка: Висока процентна ставка робить валюту привабливою для портфельних інвестицій.

2. Інфляція: Зростання інфляції може призвести до підвищення процентної ставки Центрального банку, що може підтримати зростання фунта стерлінгів.

3. ВВП: Сильна економіка сприяє збільшенню іноземних інвестицій та попиту на іноземну валюту, що може підвищити обмінний курс.

4. Зайнятість та безробіття: Збільшення безробіття може призвести до зниження процентної ставки, що може знецінити національну валюту.

5. Платіжний та торговий баланс: Переважний торговий баланс може підтримати зростання фунта стерлінгів.

6. Державний борг: Зростання державного боргу може стимулювати економіку країни.

7. Ціни на сировину: Великобританія є великим виробником природного газу, тому ціни на енергоносії можуть впливати на курс фунта стерлінгів.

8. Довгострокові очікування щодо Brexit: Перспектива Brexit може впливати на курс фунта стерлінгів і спричиняти його коливання.

Ці фактори разом створюють складну динаміку на валютному ринку Великобританії та визначають вартість фунта стерлінгів відносно інших валют.

Згідно з рисунком 2.1, спостерігається динаміка валютної пари GBP/USD враховуючи фактори, які впливають на неї:

У 2019 році фунт стерлінгів (GBP) відзначається помірними коливаннями відносно долара США (USD). Початково курс може бути в районі 1,30-1,35 GBP/USD.

У 2020 році світова економіка стикається зі складнощами через пандемію COVID-19, що призвело до значних коливань на валютному ринку. Фунт стерлінгів зазнав падіння в першій половині року, але потім відновив свою позицію, особливо після узгодження угоди про Brexit.

Протягом 2021-2022 років з урахуванням угоди про Brexit і поступового виходу Великобританії з Європейського Союзу, фунт стерлінгів демонструє стабільність, але з коливаннями в залежності від геополітичних подій і економічних показників.

У 2023 році фунт стерлінгів може піддаватися впливу різних факторів, таких як зміни в процентних ставках, інфляція, політика центральних банків та торгові відносини між Великобританією і іншими країнами.

Важливо враховувати, що ринки валют дуже чутливі до новин і подій, і курс GBP/USD може змінюватися навіть під впливом несподіваних подій.

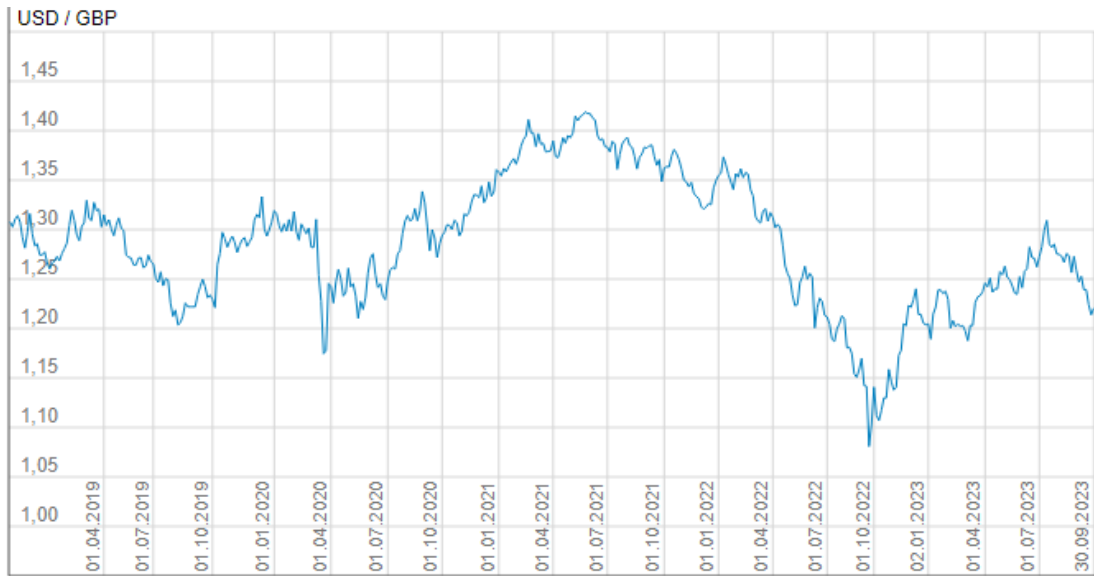

Рис. 2.1. Курс валют USD/ GBP з 2019 по 2023 рік [21]

Розглянемо,

як макроекономічні показники змінювалися до початку переговорів про вихід Великобританії з ЄС та після оприлюднення інформації про проведення референдуму в 2015 році (див. таблицю 2.1 та Рис. 2.2.). Наш аналіз охоплює період з 2011 по 2022 рік.

Таблиця 2.1

Тенденції зміни ВВП Великобританії (2011- 2022 рр.)

Роки	Показник	Зміни	
		абсолютні	відносні, %
2022	\$3,07 трлн	-\$51,81 млрд	-1,66%
2021	\$3,12 трлн	+\$417,87 млрд	+15,45%
2020	\$2,70 трлн	-\$152,45 млрд	-5,34%
2019	\$2,86 трлн	-\$21,09 млрд	-0,73%
2018	\$2,88 трлн	+\$194,66 млрд	+7,25%
2017	\$2,68 трлн	-\$16,17 млрд	-0,60%
2016	\$2,70 трлн	-\$235,20 млрд	-8,01%
2015	\$2,93 трлн	-\$130,37 млрд	-4,25%
2014	\$3,07 трлн	+\$278,91 млрд	+10,01%
2013	\$2,79 трлн	+\$79,97 млрд	+2,96%
2012	\$2,71 трлн	+\$39,94 млрд	+1,50%
2011	\$2,67 трлн	+\$175,01 млрд	+7,02%

Джерело: [4]

У 2022 році ВВП Великобританії майже залишився незмінним і склав \$3,07 трлн (в поточних цінах долара США). У 2021 році цей показник становив \$3,12 трлн, порівняно з попереднім роком зміна склала -\$51,81 млрд (-1,66%). Найвище значення ВВП Великобританії було зафіксоване в 2021 році, коли воно складало \$3,12 трлн, а найменше - у 2017 році (\$2,68 трлн).

За період з 2015 по 2022 рік можна відзначити, що динаміка змін ВВП Великобританії часто мала негативний характер. У цей період середньорічне зростання склало 1,51%. Максимальний відносний приріст ВВП Великобританії в порівнянні з попереднім роком був зафіксований у 1979 році і становив +30,70% або +\$103,13 млрд. Найбільше зменшення ВВП відбулося у 2009 році, коли цей показник впав на -17,54% або -\$514,12 млрд.

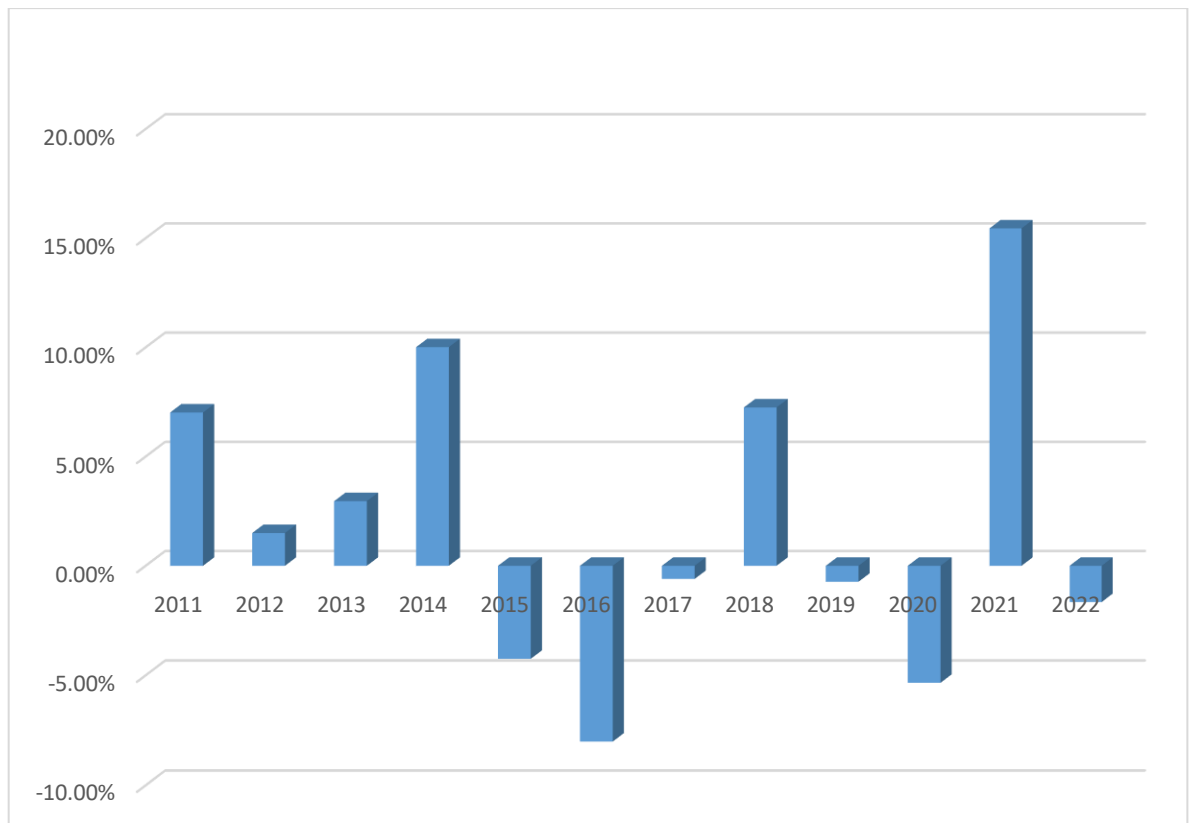

Рис. 2.2. Показники ВВП Великобританії за 2011-2022 рр., %.

Джерело: побудовано автором за даними [4]

Дані за аналізований період (2011-2022 рр.) свідчать про те, що базовий темп зростання ВВП збільшувався до 2014 року. Також важливо відзначити, що зростання ВВП у Великобританії було нижчим, ніж у багатьох інших країнах

ЄС, як показано в таблиці 2.2. Це може бути наслідком різних факторів, але багато політиків і економістів вважають, що Brexit є однією з можливих причин.

Таблиця 2.2

Частка ВВП країн-членів Європейського Союзу у загальному
ВВП Європейського Союзу (млрд. USD)

Країна/Рік	2021	2022
Бельгія	594	579
Болгарія	89,06	89,04
Чехія	282	291
Данія	398	395
Німеччина	4260	4072
Естонія	37,19	38,1
Ірландія	504	529
Греція	215	219
Іспанія	1427	1398
Франція	2958	2783
Хорватія	68,84	70,96
Італія	2114	2010
Кіпр	28,41	28,44
Литва	66,41	70,33
Латвія	39,73	41,15
Люксембург	85,51	82,27
Мальта	17,74	17,77
Нідерланди	10,12	991
Австрія	480	471
Польща	679	688
Португалія	254	252
Румунія	285	301
Словенія	61,75	62,12
Словакія	119	115
Фінляндія	296	281
Швеція	637	586
Велика Британія	3122	3071

Джерело: [6]

Показник ВВП, що майже не змінився, за підсумками 2022 року дозволив Великобританії зберегти 6 місце в рейтингу країн Світового банку за цим

показником. Велику Британію у рейтингу випереджають такі країни як Японія (3 місце), Німеччина (4 місце), Індія (5 місце). Великобританія у рейтингу випереджає такі країни як Франція (7 місце), Росія (8 місце), Канада (9 місце)(рис.2.3). Історично максимальним місцем у рейтингу для Великобританії є 2-ге, якого вона досягала 1965 року.

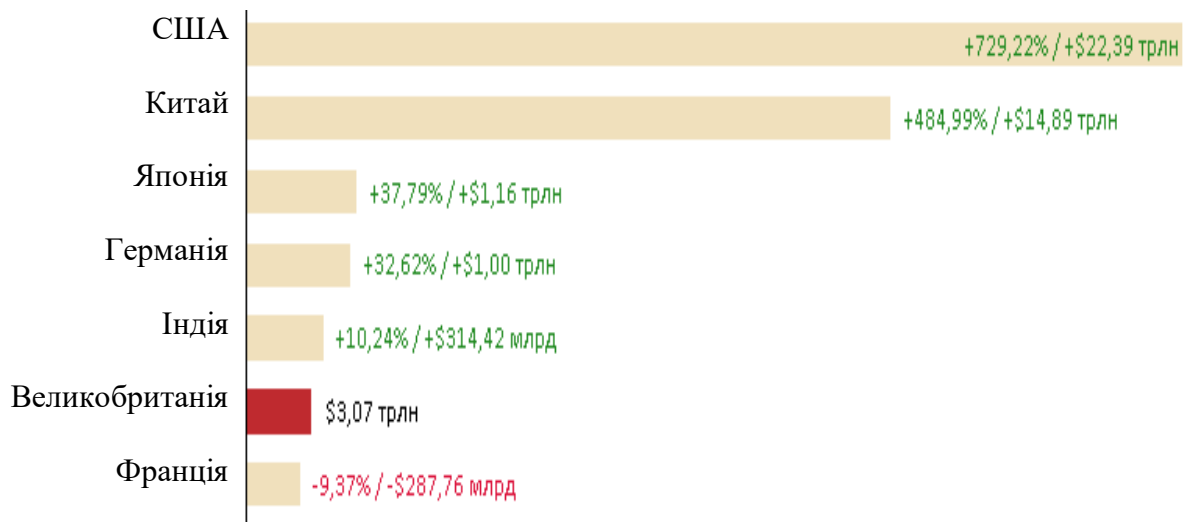

Рис. 2.3. Позиція Великобританії у рейтингу країн за обсягом ВВП[6]

Розглядаючи значення ВВП на душу населення (див. таблицю 2.3), видно, що в 2022 році показник майже не змінився і становив \$45850,43. У 2021 році значення цього показника дорівнювало \$46 585,9, тобто, порівняно з попереднім роком, зміна склала -\$735,47 (-1,58%). Абсолютне максимальне значення ВВП на душу населення Великобританії було зафіксовано 15 років тому, тоді воно становило \$50438,23. Абсолютне мінімальне значення ВВП на душу населення Великобританії було зафіксовано 1960 року: тоді воно становило \$1397,59. Максимального значення ВВП на душу населення за останні десять років Великобританія досягла 2014 року: тоді значення показника становило \$47 447,59, а мінімального – 2020 року: \$40 318,42.

Таблиця 2.3

Тенденції зміни ВВП на душу населення у Великобританії за 2011- 2022 рр.

Рік	Показник	Зміни	
		Абсолютні	Відносні, %
2022	\$45 850,43	-\$735,47	-1,58%

Продовження таблиці 2.3

2021	\$46 585,9	+\$6 267,48	+15,54%
2020	\$40 318,42	-\$2 428,66	-5,68%
2019	\$42 747,08	-\$559,23	-1,29%
2018	\$43 306,31	+\$2 683,62	+6,61%
2017	\$40 622,69	-\$523,39	-1,27%
2016	\$41 146,08	-\$3 925	-8,71%
2015	\$45 071,07	-\$2 376,51	-5,01%
2014	\$47 447,59	+\$3 998,5	+9,20%
2013	\$43 449,09	+\$963,51	+2,27%
2012	\$42 485,59	+\$334,89	+0,79%
2011	\$42 150,7	+\$2 457,5	+6,19%

Джерело: [5]

Динаміка змін ВВП на душу населення Великобританії за період, починаючи з 2013 по 2022 рік, демонструє частіше негативний характер змін, середнє зростання становить 1,01% на рік. Максимальний відносний приріст ВВП на душу населення Великобританії у значеннях до попереднього року було зафіксовано у 1979 році (+30,59%, +\$1 828,19), а максимальне падіння – у 2009 (-18,16%, -\$8 612,86). В абсолютних значеннях максимальний приріст був зафіксований у 2021 році — на +\$6 267,48, а максимальне падіння — у 2009, тоді показник зменшився на \$8 612,86.

Показник ВВП на душу населення, який майже не змінився, за підсумками 2022 року перемістив Великобританію на 23 місце в рейтингу країн Світового банку за цим показником (див. рис. 2.4). Велику Британію у рейтингу

випереджають такі країни як Гонконг (20 місце), Німеччина (21 місце), Нова Зеландія (22 місце). Великобританія у рейтингу випереджає такі країни як Кувейт (24 місце), Андорра (25 місце), Франція (26 місце). Історично максимальним місцем у рейтингу для Великобританії є 12-те, якого вона сягала 1961 року.

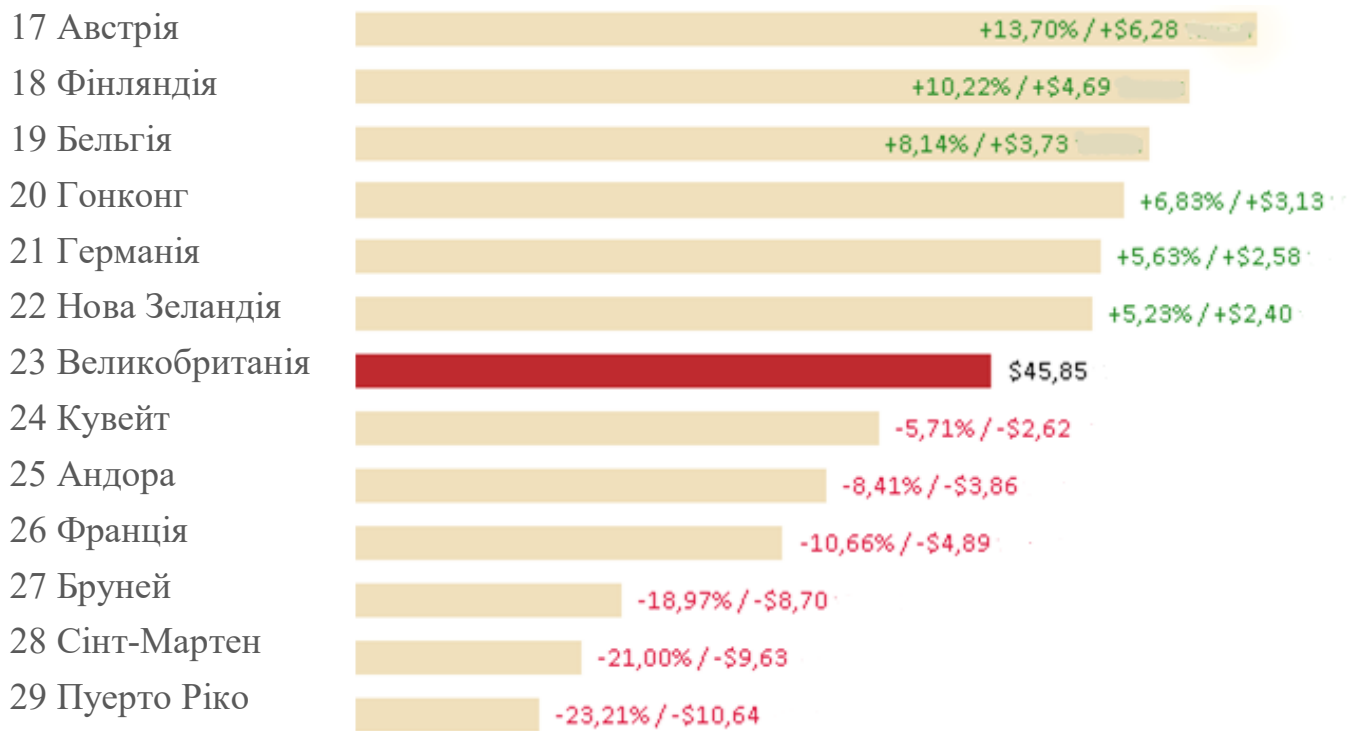

Рис. 2.4. Позиція Великобританії у рейтингу країн за обсягом ВВП на душу населення[47]

Також важливо розглянути динаміку показників безробіття в Великобританії (рис. 2.5).

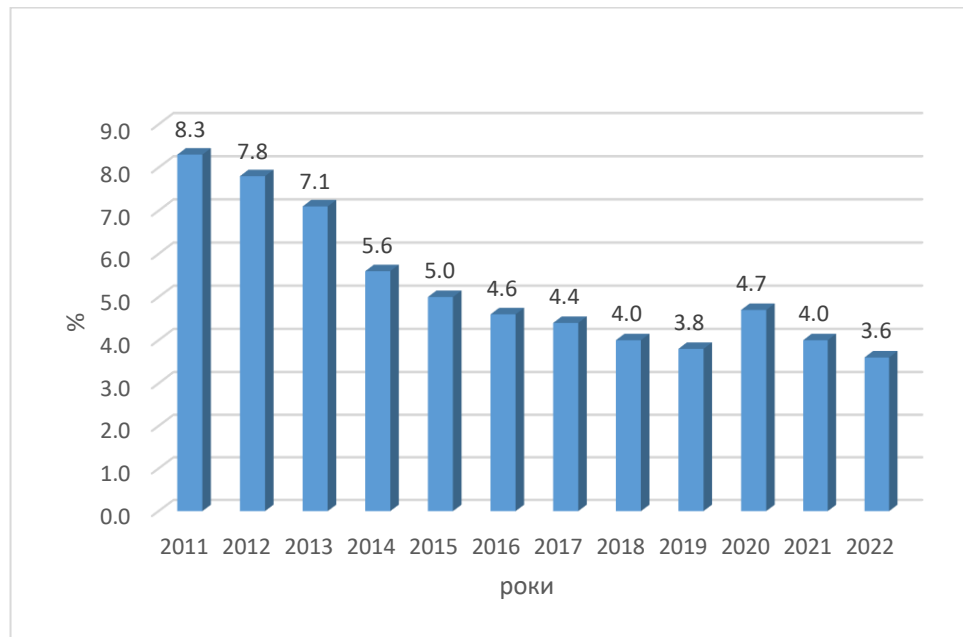

Рис. 2.5. Зміна рівня безробіття Великобританії за 2011- 2022 рр.[46]

У Великій Британії протягом останніх десятиліть були збережені високі рівні зайнятості, що призвело до низького рівня безробіття. Зрозуміло, що під час Глобальної фінансової кризи 2008 р., як і з економічною динамікою, спостерігалась значне погіршення ситуації з зайнятістю, і рівень безробіття практично подвоївся. Проте в подальшому безробіття стрімко зменшувалось і досягло свого природного рівня у 2019-2021 роках, коли воно становило 3-4%. У 2022 році рівень безробіття у Великій Британії скоротився до 3,6% у другому кварталі, що є найнижчим показником із 1974 року. Однією з причин зниження рівня безробіття є збільшення кількості осіб, які вже не активно шукають роботу і, отже, не враховуються в статистиці безробітних. Рівень неактивності зростає до 21,7%, що є найвищим показником з 2017 року. Відмова від пошуку роботи може бути обумовлена низькими темпами зростання зарплат, які не встигають за ростом інфляції. Наразі інфляція досягла 40-річного максимуму на рівні 10,1%. Середні темпи зростання заробітної плати в приватному секторі склали 6% з травня по липень 2022 року, тоді як у державному секторі вони становили 2%. Тимчасова відмова британців у пошуку нової роботи призвела до дефіциту робітничої сили в країні. В даний момент у Британії доступно 1,2 мільйона вакансій, але зацікавленість у них значно знизилась[35]

Як і в більшості країн, безробіття серед молоді в Великій Британії залишається на високому рівні, хоча значно зменшилося порівняно з першою половиною 2010-х років. Цікавою особливістю є те, що в останні роки рівень безробіття серед молодих жінок виявився нижчим, порівняно з рівнями безробіття серед молодих чоловіків. Ймовірно, це може бути пов'язано з широкими програмами гендерної рівності, включаючи підтримку жіночої зайнятості, які впроваджуються та практикуються у країнах Європейського Союзу[7].

Таким чином варто зазначити, що Brexit - вихід Великої Британії з Європейського Союзу, який вступив в силу у 2020 році, призвів до значних економічних втрат, як для самої Великої Британії, так і для оновленого Європейського Союзу без її участі. Ослаблення економічних, торговельних і фінансових зв'язків між провідними розвинутими країнами Європи могло, як за принципом ефекту доміно, спричинити послаблення впливу на світову економіку.

Сьогодні неможливо дійти до чіткого висновку або спростувати зазначені переконання в чистому вигляді. Спочатку коронавірусна криза, яка виникла приблизно в той самий час, коли розпочався процес Brexit, яка серйозно вплинула глобальні виробничі, торговельні та інвестиційні зв'язки. Збитки, спричинені коронавірусною кризою, не можна чітко відокремити від проблем, пов'язаних з Brexit.

Однак у 2021 році, не дивлячись на економічний успіх (навіть при триваючих коронавірусних турботах), світовий розлад наступив у 2022 році через російську агресію проти України, яка також мала світовий масштаб і викликала помітний кризовий натиск на європейське і світове співтовариство.

2.3. Оцінка впливу Brexit на торгівлю Великобританії та ЄС

У 2016 році Велика Британія проголосувала за вихід із Європейського Союзу (Brexit), що призвело до значного впливу на її економічні відносини з

ЄС. До 2021 року торговельні стосунки між Великою Британією та ЄС не змінювалися, але з 1 січня 2021 року набула чинності Угода про торгівлю та співробітництво (ТСА), яка регулює нові умови співпраці.

ТСА дозволяє вільну торгівлю між Великою Британією та ЄС без встановлення мит, але Велика Британія вже не є членом Єдиного ринку та Митного союзу ЄС. Це призвело до встановлення митних та регуляторних кордонів між ними, що призводить до деяких торговельних та адміністративних труднощів.

Цей перехід відображає спробу Великої Британії отримати більшу незалежність у своїй політиці та торговельних відносинах, але також створює виклики та адаптацію для економіки та бізнес-середовища Великої Британії та ЄС [40].

Попередні дослідження вказують на те, що товари, які були більш схильні до невизначеності в контексті Brexit, мали менший ріст торгівлі перед та після референдуму.

Останнє дослідження аналізує зміни в торгівлі Великої Британії з Європейським Союзом та іншими країнами після референдуму, ураховуючи період невизначеності до та після укладення Угоди про торгівлю та співробітництво (ТСА).

Це дослідження допомагає визначити вплив невизначеності та реального збільшення торговельних витрат на обсяги торгівлі. За результатами дослідження, до введення ТСА, не виявлено статистично або економічно значущого зниження торгівлі Великої Британії з ЄС порівняно з іншими країнами. Проте впровадження ТСА призвело до значного впливу на торгівлю між Великою Британією та ЄС [41].

Аналіз показує, що нові торгові угоди призвели до різкого та стійкого зменшення імпорту Великою Британією з ЄС на 25% порівняно з іншими регіонами світу [41]. З іншого боку, ви виявили, що зменшення експорту Великої Британії до ЄС було меншим і тимчасовим, але, незважаючи на це, було помітне та стійке зниження кількості торговельних відносин між

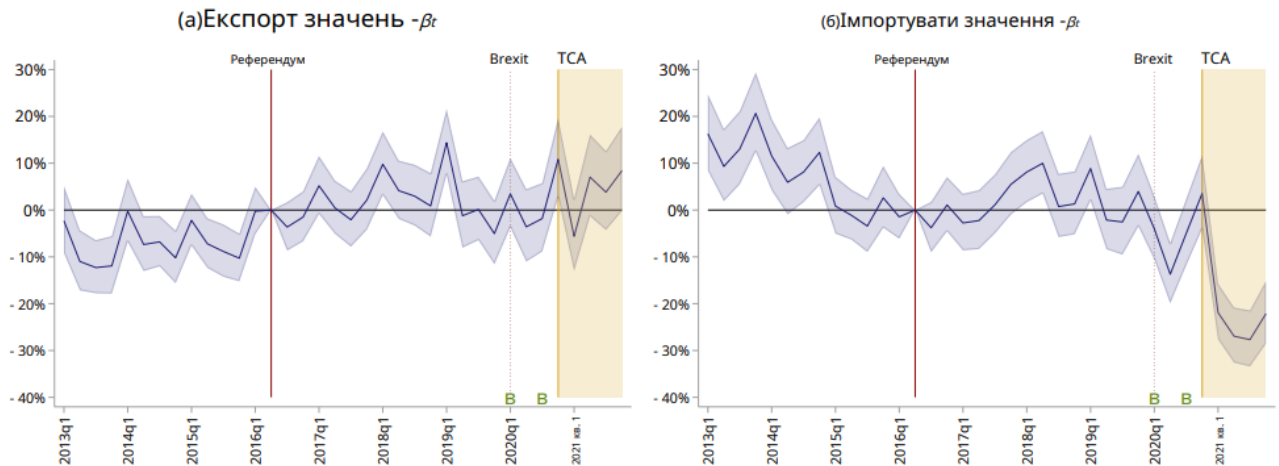
британськими експортерами та імпортерами з ЄС. Це свідчить про те, що введення Угоди про торгівлю та співробітництво (ТСА) призвело до того, що багато британських компаній припинили експорт до ЄС.

Основна мета полягає в розділенні впливу Brexit від інших факторів, що впливають на зміни в торгівлі, таких як події, що стосуються пропозиції та вплив на торгівлю з різними країнами, а також зміни в попиті на товари та напрямки торгівлі. Наприклад, якщо пандемія Covid-19 призвела до більшого зниження попиту на імпорт в Європейський Союз, ніж в інших регіонах світу, то відносний обсяг експорту Великої Британії до ЄС може зменшитися з причин, які не пов'язані з Brexit.

Для вирішення цієї проблеми ми використовуємо методологію дослідження подій, відому як "різниця в відмінностях". Ми порівнюємо зростання торгівлі між Великою Британією та ЄС з торгівлею між Великою Британією та іншими країнами світу, а також з торгівлею між США та ЄС та іншими країнами, за винятком Великої Британії. Цей підхід дозволяє нам врахувати зміни в умовах пропозиції експортерів та попиту імпортерів в Великій Британії та за кордоном і визначити, як Brexit вплинував на відносну торгівлю між Великою Британією та ЄС. Додатково, для переконання, що наші оцінки не спотворені змінами в структурі торгівлі, ми аналізуємо торгівлю для приблизно 1200 різних товарів.

На Рисунку 2.6 показані наші основні результати стосовно експорту Великої Британії до ЄС (панель а) та імпорту Великої Британії з ЄС (панель б). Для кожного кварталу від 1 кварталу 2013 року до 4 кварталу 2021 року ми показуємо графік очікуваного відсоткового змінення торгівлі між Великою Британією та ЄС в порівнянні з рештою світу в порівнянні з періодом перед референдумом в 2 кварталі 2016 року. Заштрихована сіра область показує 95% довірчий інтервал для оцінок, щоб вказати ступінь невизначеності щодо їх точності. На малюнку вертикальні лінії позначають дати референдуму, вихід Великої Британії з ЄС у січні 2020 року та початок Договору про торгівлю та співробітництво (ДТС). Оскільки вихід Великої Британії з ЄС співпав з

початком пандемії Covid-19, ми також позначили початок першої та другої хвилі Covid-19 в Великій Британії в березні та вересні 2020 року двома зеленими мітками вздовж горизонтальної вісі.

Примітки: на панелях (a) і (b) зображено очікувані відсоткові зміни експорту та імпорту Великої Британії з ЄС порівняно з рештою світу відносно другого кварталу 2016 року. 95% довірчі інтервали обчислюються з використанням стандартних помилок, згрупованих на рівні продукту HS4.

Рис. 2.6. Торгівля Великобританії з ЄС

Джерело: [41]

З рис. 2.6. (a) можна зробити висновок, що відносний експорт до ЄС змінюється від кварталу до кварталу, немає жодних показників на те, що Brexit призвів до сталої зміни географії експорту Великої Британії після референдуму чи впровадження Угоди про торгівлю та співробітництво (ТСА). Загальне зростання експорту Великої Британії порівняно з іншими розвинутими економіками було слабким у 2021 році, але наш аналіз показує, що ця слабкість не може бути пояснена зменшенням відносного експорту до ЄС[51].

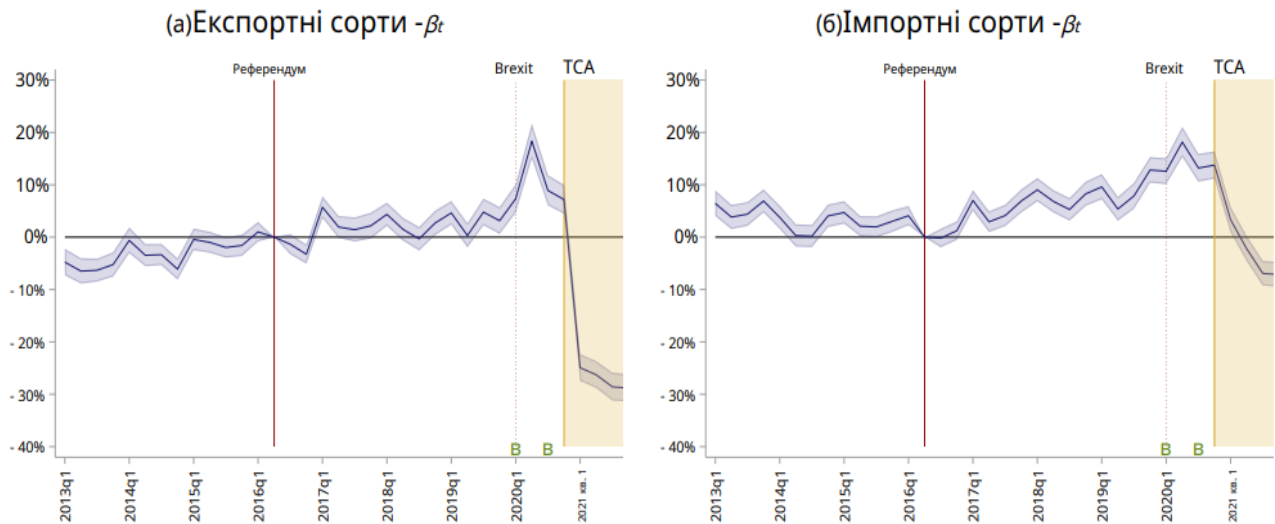
Рисунок 2.6 (b) вказує на те, що, за винятком тимчасового зниження на початку пандемії Covid-19, відносний імпорт Великої Британії з ЄС не зазнав впливу до введення Угоди про торгівлю та співробітництво (ТСА). Проте введення ТСА призвело до глибокого та тривалого падіння відносного імпорту Великої Британії з ЄС. Імпорт Великої Британії з ЄС раптово скоротився на приблизно 25% більше, ніж імпорт Великої Британії з інших країн після введення ТСА, і це падіння тривало протягом 2021 року.

Ці результати надають нові докази того, що торговельні потоки відносно не реагують на очікуване, але невизначене підвищення торгових бар'єрів. Навпаки, ми виявляємо закономірності, які відповідають впровадженню ТСА, що призводить до значного збільшення торговельних витрат Великої Британії та ЄС та переміщує імпорт Великої Британії з ЄС.

Дивно, що Угода про торгівлю та співробітництво (ТСА) сильніше вплинула на імпорт, ніж на експорт у 2021 році, особливо з урахуванням того, що Велика Британія відклала введення багатьох митних перевірок імпорту з Європейського Союзу до 2022 року. На даний момент ми можемо припускати, що це може бути пов'язане з рішеннями британських компаній, які стосуються джерел ресурсів в країнах походження, але незалежними рішеннями щодо продажів на цільових ринках. Крім того, це може відображати асиметричні впливи розміру ринку та зміни фіксованих торгових витрат між Великою Британією та ЄС.

Для кращого розуміння впливу Угоди про торгівлю та співробітництво (ТСА) ми досліджуємо значну маржу торгівлі, аналізуючи еволюцію кількості торговельних відносин між Великою Британією та Європейським Союзом. Навіть якщо ми не вивчаємо конкретну кількість компаній, які здійснюють торгівлю з ЄС, ми вимірюємо кількість торговельних відносин, обчислюючи кількість 8-значних товарів, які торгуються з кожною країною в ЄС (і рештою світу) щокварталу.

На малюнку 2.7 показано оцінені впливи Brexit на кількість торговельних відносин, використовуючи той самий метод ідентифікації, який був використаний на малюнку 2.6, для виокремлення "ефекту Brexit". Наш аналіз показав, що введення Угоди про торгівлю та співробітництво (ТСА) призвело до зниження приблизно на 30% кількості експортних відносин (або експортних "різновидів") з Європейським Союзом порівняно з іншими країнами та до меншого, але все ж значущого зменшення кількості імпортних відносин. Зниження експортних відносин відбулося на фоні виходу з низькорівневих відносин.

Примітки: на рисунках (а) і (б) зображено прогнозовані відсоткові зміни кількості торгових відносин Великобританії з ЄС порівняно з рештою світу відносно 2 кварталу 2016 року. Торгові відносини (або різновид) визначаються як продукт CN8, який торгується з країною-партнером протягом кварталу. 95% довірчі інтервали розраховуються з використанням стандартних помилок, згрупованих на рівні продукту-регіону HS4.

Рис. 2.7. Кількість торговельних відносин Великобританії з ЄС у порівнянні зі світом

Джерело: [41]

Підводячи підсумок, на основі отриманих результатів ми приходимо до висновку, що очевидна стабільність відносної вартості експорту Великої Британії до Європейського Союзу згідно з Угодою про торгівлю та співробітництво (ТСА), яка була показана на рисунку 2.6, маскує різке зменшення кількості експортних відносин, спричинене виходом малих експортерів. Тому було б неправильно інтерпретувати наші результати як підтвердження того, що британські експортери не постраждали від введення ТСА. Натомість ми припускаємо, що ТСА призвів до збільшення постійних витрат на експорт до ЄС, що змусило дрібних експортерів покинути невеликі ринки ЄС, але не суттєво (принаймні на даний момент) не завадило великим компаніям, які контролюють динаміку сукупного експорту.

Наш аналіз також виявив суттєві відмінності між продуктами в тому, як ТСА вплинув на торгівлю Великобританії. Ми виявили, що відносний експорт

до ЄС у 2021 році впав сильніше для товарів із вищими торговельними бар'єрами ЄС, особливо на значній маржі.

Крім того, коли товари класифікуються як капітальні, проміжні або споживчі, ми виявили, що вартість експорту Великої Британії до ЄС в порівнянні з іншими країнами зросла відповідно до ТСА для капіталу і, меншою мірою, для проміжних товарів, але відбулося компенсуюче скорочення експорту споживчих товарів. Навпаки, спад відносного імпорту Великої Британії з ЄС поширюється на всі три види товарів.

Хоча наше дослідження містить детальний опис того, як Brexit вплинув на торгівлю Великобританії, існує ряд застережень, які слід враховувати під час інтерпретації результатів. Вибірка закінчується 2021 роком, тобто ми аналізуємо лише перший рік торгівлі за ТСА і не враховуємо її довгострокові наслідки. Таким чином, наші результати можуть частково відображати тимчасові зміни, коли фірми пристосовуються до нового торгового середовища.

Отже, Brexit мав важливий вплив на торгівлю Великої Британії та Європейського Союзу (ЄС). Ось деякі ключові аспекти цього впливу:

1. Зміни в торговельних угодах: Brexit призвів до припинення членства Великої Британії в ЄС, що вплинуло на її торговельні відносини з ЄС. Попередні угоди, що регулювали торгівлю між Великою Британією та ЄС, перестали діяти, і була укладена Угода про торгівлю та співробітництво (ТСА), яка врегульовує нові торговельні відносини.

2. Збільшення митних бар'єрів: Вихід Великої Британії з ЄС призвів до введення митних бар'єрів та регуляторних обмежень в торгівлі між Великою Британією та ЄС. Це призвело до підвищення торговельних витрат та затрат на дотримання нових правил.

3. Зменшення торгівлі: Деякі дослідження показали, що Brexit призвів до зменшення торгівлі між Великою Британією та ЄС. Це вплинуло на обсяги імпорту та експорту обох сторін.

4. Неоднаковий вплив на різні товари: Brexit мав різний вплив на різні товари. Товари, які були більш схильні до невизначеності та митних обмежень, зазнали нижчого зростання торгівлі.

5. Вплив на ринки та компанії: Brexit також вплинув на ринки та компанії. Деякі компанії вирішили припинити експорт до ЄС через складніші умови торгівлі, тоді як інші адаптувалися до нових умов та змінили свої ринки збуту.

У цілому, Brexit призвів до значних змін у торгівлі між Великою Британією та ЄС, включаючи підвищення торговельних витрат і зміни в моделях торгівлі.

Додатково слід зазначити, що наша методологія оцінки спрямована на вивчення безпосереднього впливу Brexit на торгівлю Великої Британії з Європейським Союзом порівняно з торгівлею Великої Британії з іншими країнами світу. Ми не аналізуємо, чи Brexit мав опосередкований вплив на торгівлю Великої Британії з рештою світу через коригування загальної торговельної рівноваги або ланцюги поставок. Крім того, наше дослідження обмежується торгівлею товарами і не розглядає вплив Brexit на торгівлю послугами.

Висновки до розділу 2

Вихід Великої Британії з Європейського Союзу (Брексит), який відбувся 31 січня 2020 року, має значний вплив на геополітичну ситуацію в регіоні та світі в цілому. Ось деякі з основних геополітичних наслідків цієї події:

1. Економічні наслідки: Брексит супроводжувався виходом Великої Британії з одного найбільших світових ринків. Це спричинило серйозні зміни в торговельних відносинах між Великою Британією і країнами ЄС, а також потенційно вплинуло на інвестиції та економічний зріст обох сторін.

2. Регіональна безпека: Брексит має потенціал вплинути на безпеку та обороноздатність Великої Британії та Європейського Союзу. Вихід Великої

Британії може спричинити перегляд стратегічних оборонних ініціатив та співпраці на рівні оборони між країнами ЄС.

3. Геополітичні відносини: Виход Великої Британії з ЄС може призвести до перегляду її геополітичних відносин і ролі в світі. Велика Британія може намагатися зміцнити свої стосунки з іншими глобальними гравцями, такими як США, Китай та Індія, і розвивати нові торговельні та політичні зв'язки.

4. Європейська інтеграція: Виход Великої Британії може вплинути на саму структуру та майбутнє Європейського Союзу. Це може посилити єдність серед інших членів ЄС і підштовхнути до подальшої інтеграції в різних сферах, таких як оборона, економіка та зовнішня політика.

5. Ірландське питання: Однією з найскладніших проблем Брекситу є питання кордону між Північною Ірландією та Республікою Ірландією. Забезпечення миру та стабільності в цьому регіоні залишається важливим завданням для всіх сторін, і вирішення цього питання може мати великий геополітичний вплив.

Розглянуто, як макроекономічні показники змінювалися до початку переговорів про вихід Великобританії з ЄС та після оприлюднення інформації про проведення референдуму. За період з 2013 по 2022 рік можна відзначити, що динаміка змін ВВП Великобританії часто мала негативний характер. У цей період середньорічне зростання склало 1,51%. Дані за аналізований період (2011-2022 рр.) свідчать про те, що базовий темп зростання ВВП збільшувався до 2014 року. Динаміка змін ВВП на душу населення Великобританії за період з 2013 по 2022 рік показує, що ці зміни частіше мають негативний характер. Середній щорічний приріст становить 1,01%. В абсолютних величинах максимальний приріст був зафіксований у 2021 році і становив +\$6 267,48 на душу населення. Максимальне падіння в абсолютних величинах також спостерігалось у 2009 році, коли ВВП на душу населення скоротився на \$8 612,86.

Велика Британія відзначається стабільними рівнями зайнятості та низьким рівнем безробіття протягом останніх десятиліть. Однак під час Глобальної

фінансової кризи 2008 року було помітне погіршення ситуації з безробіттям. Після кризи 2008 року безробіття швидко зменшилося і досягло свого природного рівня в 2019-2021 роках, коли воно становило 3-4%. У 2022 році безробіття подальше зменшилося до 3,6%, що є найнижчим показником з 1974 року.

Brexit спричинив зменшення торговельної відкритості Великої Британії, особливо в 2020-2021 роках. Ця тенденція пов'язана з новими митними торговельними бар'єрами та подорожчанням транспортування товарів. Brexit також призвів до зменшення припливу прямих інвестицій в країну через негативний вплив на торгівлю та зменшення торговельної активності. Імпорт зазнав значно більшого зменшення, ніж експорт, що може створити певний баланс в торговельних операціях країни. Велика Британія активно переорієнтує свою торговельну політику з європейських ринків на ринки Азійсько-Тихоокеанського регіону. Таким чином варто зазначити, що Brexit - вихід Великої Британії з Європейського Союзу, який вступив в силу у 2020 році, призвів до значних економічних втрат, як для самої Великої Британії, так і для оновленого Європейського Союзу без її участі. Ослаблення економічних, торговельних і фінансових зв'язків між провідними розвинутими країнами Європи могло, як за принципом ефекту доміно, спричинити послаблення впливу на світову економіку.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ВРЕГУЛЮВАННЯ НАСЛІДКІВ ВИХОДУ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ З ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

3.1. Стратегія розвитку Великої Британії після виходу з Європейського Союзу

Вихід Великобританії з Європейського Союзу (Brexit) мав значний вплив на різні аспекти суспільства. Щоб врегулювати наслідки цього процесу, можливі різні шляхи, такі як укладення нових торговельних угод, внутрішні реформи для підвищення конкурентоспроможності, визначення нових правил щодо міграції та збереження фінансової стабільності. Також важливо вирішити питання кордону на острові Ірландія та забезпечити продовження співпраці в галузі науки, освіти та інших сфер для збереження стабільності та підтримки економічного добробуту. Велика Британія може зосередитися на внутрішніх реформах, таких як спрощення податкової системи та зменшення бюрократії, щоб залучити інвестиції та підтримати малі та середні підприємства. Нові правила щодо міграції можуть враховувати якісні критерії, такі як навички та професійний досвід, для забезпечення ефективного використання робочих сил. Паралельно важливо лобіювати свої інтереси на міжнародній арені та активно співпрацювати з країнами ЄС у різних галузях, щоб зміцнити взаємовідносини та вирішувати спільні виклики.

Це лише загальні напрямки, а реальні заходи будуть визначені політичними рішеннями та результатами переговорів.

Укладення торговельних угод є ключовим аспектом економічної стратегії Великої Британії після виходу з Європейського Союзу. Визначення нових торгових угод є стратегічно важливою частиною економічного плану Великої Британії після Brexit. Ця зацікавленість полягає в створенні нових можливостей для експорту британських товарів і послуг на міжнародному ринку та

компенсації можливих втрат від відсутності участі в єдиному європейському ринку.

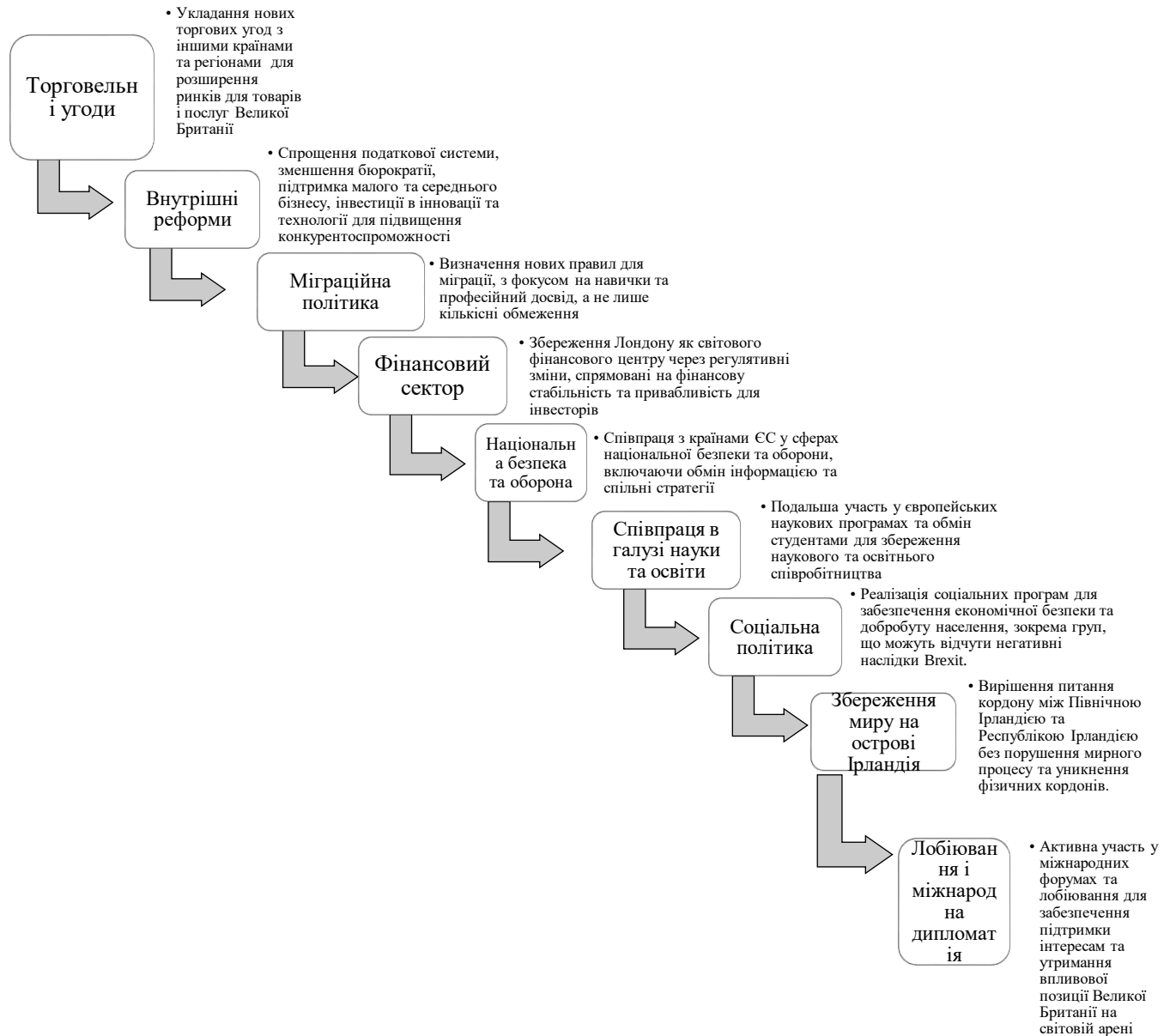

Рис. 3.1. Шляхи врегулювання наслідків Brexit

Джерело: сформовано автором.

Укладання торгових угод може займати час через складні переговори та потрібні узгодження з різними країнами та регіонами. Тривалий процес укладення угод враховує необхідність врівноваження інтересів обох сторін та визначення умов, які задовольняють всі сторони.

Велика Британія може виявляти інтерес до укладання як двосторонніх угод, так і мультиторговельних угод з різними країнами та регіонами світу. Це включає угоди з ключовими торговельними партнерами, такими як США, Канада, Австралія та Нова Зеландія, а також розвиваючі ринки в Азії та Латинській Америці.

Такі торгові угоди мають потенціал створювати нові ринки для британських підприємств, сприяти розвитку експортної економіки та зміцнювати позицію Великої Британії на світовій арені. Це важливий крок для диверсифікації торговельних відносин та забезпечення стійкості британської економіки у глобальних умовах.

Загалом, торговельні угоди є важливим інструментом для формування економічної майбутності Великої Британії поза межами Європейського Союзу.

Внутрішні реформи можуть відігравати ключову роль у забезпеченні конкурентоспроможності Великої Британії після Brexit.

У контексті Brexit Велика Британія розглядає можливість внутрішніх реформ для підвищення своєї конкурентоспроможності. Серед запропонованих заходів відзначається спрощення податкової системи, зменшення бюрократії та підтримка малого та середнього бізнесу. Додатково, великий акцент робиться на інвестиціях у інновації та технології, освіту та навчання, створення підприємницького середовища та інфраструктурні проекти для покращення конкурентоспроможності та стійкості британської економіки.

З метою вдосконалення своєї економічної позиції після виходу з Європейського Союзу, Велика Британія також розглядає можливість проведення реформ в сфері освіти та навчання для підготовки робочої сили до викликів сучасного ринку праці. Крім того, планується створення благоприятного підприємницького клімату, що може включати заходи для підтримки стартапів та зниження ризиків для нових бізнесів.

Не менш важливим елементом стратегії є інфраструктурні проекти, такі як розвиток транспортної мережі та цифрових технологій, що сприятимуть сталому економічному розвитку та підвищенню ефективності

різних галузей. Ці заходи взаємодією мають створити сприятливі умови для зростання британської економіки та її успішного конкурування на світовій арені.

В контексті визначення нових правил щодо міграції, Велика Британія може прийняти гнучкий підхід, не обмежуючись виключно кількісними обмеженнями, але також акцентуючи увагу на якісних критеріях, які включають навички та професійний досвід мігрантів.

Планується встановлення системи міграційних критеріїв, спрямованих на привертання висококваліфікованих спеціалістів, які можуть внести вагомий внесок у різні галузі економіки та наукового дослідження. Це може включати визначення пріоритетних галузей, які потребують конкретних навичок та експертизи, і розробка механізмів для прискореного прийому фахівців у цих областях.

Зокрема, велика увага може бути приділена таким аспектам, як рівень освіти, досвід роботи, мовні навички та інші професійні кваліфікації. Такий підхід дозволяє Великій Британії залучати талановитих і кваліфікованих фахівців, сприяючи розвитку та конкурентоспроможності своєї економіки.

Окрім того, може бути встановлено певні програми для підтримки навчання та розвитку мігрантів, спрямовані на адаптацію їхніх навичок до вимог британського ринку праці. Такий підхід враховує потреби країни в робочій силі та сприяє сталому економічному зростанню, враховуючи глобальні тенденції у сфері міграції та ринку праці.

Збереження Лондону як світового фінансового центру є важливою метою для Великої Британії. Для підтримки фінансової стабільності та привабливості Лондону для інвесторів це вимагає впровадження наступних стратегій та заходів:

– важливою частиною стратегії є розробка та впровадження регулятивних змін, спрямованих на забезпечення фінансової стабільності. Це включає в себе вдосконалення нормативного середовища, зокрема засади банківської регуляції та механізми контролю ризиків;

– важливим елементом є створення умов для приваблення інвесторів. Це може включати полегшення процедур для реєстрації та роботи фінансових установ, а також створення стимулів для інвестицій у фінансові проекти та інновації;

– важливо визначити роль Лондона в розвитку цифрових технологій та фінансових інновацій. Інвестиції в ці сфери можуть підвищити конкурентоспроможність міста та привертати технологічно орієнтовані компанії та інвесторів;

– збереження Лондона як глобального фінансового центру вимагає також розширення міжнародних партнерств. Співпраця з іншими світовими фінансовими центрами може створити сприятливий клімат для глобальних інвестицій та обміну інновацій;

– зростаюча увага до екологічної стійкості та соціальної відповідальності може стати частиною стратегії для збереження Лондона як фінансового центру. Інвестиції в зелені технології та соціальні проекти можуть привертати компанії та інвесторів, які віддають перевагу стійким та етичним фінансовим практикам.

Ці стратегії спрямовані на збереження репутації Лондона як одного з ключових глобальних фінансових центрів і на створення умов для його сталого розвитку в умовах пост-Brexit.

Після виходу з Європейського Союзу Велика Британія може активно шукати співпрацю з країнами ЄС у сфері національної безпеки та оборони. Це може бути важливою частиною стратегії для забезпечення стабільності та вирішення спільних викликів та загроз на регіональному та глобальному рівнях.

Важливою складовою співпраці є обмін інформацією щодо потенційних загроз та ризиків для безпеки. Велика Британія та країни ЄС можуть розглядати можливості для обміну розвідувальною інформацією, даними про кіберзагрози та іншими релевантними даними.

Здійснення спільних військових вправ та тренувань може покращити взаємодію між британськими та європейськими військами, а також забезпечити готовність до спільних дій у випадку потенційних криз або конфліктів.

Велика Британія може спільно з країнами ЄС розробляти стратегії щодо управління кризами, миротворчих операцій та інших аспектів національної безпеки. Спільне планування та координація можуть забезпечити ефективну реакцію на різноманітні сценарії.

З урахуванням зростаючого значення кібербезпеки, співпраця у цій області може включати обмін технологічними знаннями, розробку спільних кіберстратегій та спільні дії для протидії кіберзагрозам.

Велика Британія та країни ЄС можуть розглядати можливість спільної участі у миротворчих місіях, спрямованих на вирішення конфліктів та забезпечення стабільності в регіонах, які стикаються з потенційними загрозами.

Ці заходи можуть зміцнити безпекові відносини між Великою Британією та країнами ЄС, сприяючи збереженню стабільності та ефективному реагуванню на спільні виклики.

Забезпечення продовження співпраці в галузі науки та освіти є важливою частиною стратегії Великої Британії після Brexit, що включає в себе:

1. Участь у європейських наукових програмах: Велика Британія може виразити бажання залишитися активним учасником європейських наукових програм, таких як Горизонт 2020 та його наступник - Горизонт Європа. Це дозволить британським вченим і дослідникам продовжувати співпрацю з колегами з Європи, отримувати фінансову підтримку для спільних проєктів та взаємно обмінюватися знаннями.

2. Обмін студентами: продовження програм обміну студентами з країнами ЄС може забезпечити не лише культурний обмін, але й сприяти обміну знаннями та інноваціями. Така співпраця може розширити горизонти студентів, забезпечити їм доступ до різноманітних навчальних програм і підвищити конкурентоспроможність на міжнародному ринку праці.

3. Спільні наукові дослідження: забезпечення механізмів для проведення спільних наукових досліджень з європейськими партнерами може збільшити обсяг інновацій та відкрити нові можливості для британських учених. Спільні

наукові проекти можуть бути спрямовані на розв'язання глобальних викликів, таких як зміна клімату, здоров'я та технологічний розвиток.

4. Співпраця в галузі освіти: збереження тісних зв'язків в галузі освіти дозволить взаємне визнання кваліфікацій та стимулюватиме обмін досвідом у педагогічній сфері. Співпраця може включати організацію конференцій, семінарів та інших освітніх заходів.

5. Створення сприятливого середовища для дослідників: забезпечення відкритості та привабливості для іноземних дослідників може сприяти витоку та обміну талантами. Велика Британія може розглядати можливості спрощення процедур для отримання віз та надання підтримки для іноземних дослідників.

Ці заходи спрямовані на збереження високого рівня співпраці в галузі науки та освіти між Великою Британією та країнами ЄС, забезпечуючи взаємний розвиток та спільний внесок у світову наукову та освітню спільноту.

Реалізація соціальних програм для забезпечення економічної безпеки та добробуту населення, особливо тих груп, які можуть відчувати негативні наслідки Brexit, є критичним аспектом стратегії Великої Британії після виходу з Європейського Союзу. Для підтримки соціальних програм та забезпечення економічної безпеки і добробуту населення необхідно врахувати наступні аспекти:

1. Соціальний захист для вразливих груп: реалізація програм соціального захисту для людей, які можуть відчувати важкість економічних змін, забезпечить їхню безпеку та добробут. Це може включати розширення соціальних програм, зокрема допомогу безробітним, підтримку малозабезпечених сімей, інвалідів та інших уразливих груп.

2. Професійна підготовка та перекваліфікація: запровадження програм професійної підготовки та перекваліфікації може сприяти адаптації людей до нових умов ринку праці, забезпечуючи їм можливість отримати сучасні навички та конкурентоспроможність на ринку праці.

3. Підтримка малих та середніх підприємств: підтримка малих та середніх підприємств, які можуть бути особливо вразливими до змін, може включати

фінансові стимули, консультативну допомогу та навчальні програми для підтримки їхнього розвитку та стійкості.

4. Збереження робочих місць: важливою частиною соціальних програм може бути збереження робочих місць у відсутність певних галузей або ринків, які можуть зазнати впливу через Brexit. Це може включати підтримку компаній, які переживають труднощі, та стимулювання створення нових робочих місць в економічно важливих секторах.

5. Підтримка регіонального розвитку: соціальні програми можуть бути спрямовані на підтримку регіонального розвитку, зокрема в тих областях, які можуть відчувати негативні впливи Brexit більше, ніж інші. Це може включати інфраструктурні проекти, інвестиції та інші заходи, спрямовані на зміцнення економіки різних регіонів.

6. Доступність освіти та охорони здоров'я: збереження доступності вищої освіти та системи охорони здоров'я може бути ключовим елементом для забезпечення економічної безпеки населення. Програми державної підтримки та стипендіальні програми можуть полегшити фінансовий тиск на громадян.

Ці соціальні програми мають на меті зробити перехід після Brexit більш м'яким та забезпечити економічну безпеку та добробут для всього населення, зокрема для тих, хто може відчувати найбільший вплив на економічному рівні.

Вирішення питання кордону між Північною Ірландією та Республікою Ірландією є одним із найскладніших викликів у контексті Brexit. Основною метою є уникнення введення фізичних кордонів, щоб не порушити мирний процес та зберегти відносини, утверджені Великою Британією та Європейським Союзом в рамках Установчого документу (який є частиною виходу Великої Британії з ЄС). Для вирішення цього питання необхідно:

- забезпечити продовження мирного процесу та уникнення повернення до конфліктів на Північному Ірландійському півострові залишаються головними пріоритетами. Вирішення питань кордону має служити цим цілям, зберігаючи безпеку та стабільність у регіоні;

- один із підходів до вирішення питання кордону - це використання принципу "зближеного регулювання", який передбачає, що Північна Ірландія залишатиметься в стані зближеного регулювання з правилами однієї сторони для товарів та послуг ЄС, щоб уникнути необхідності фізичного кордону;

- подальші угоди між Великою Британією та ЄС щодо торгівлі та економічних відносин можуть визначити умови, які вплинуть на рух товарів через кордон. Ці угоди можуть здійснювати вплив на тарифи, норми та стандарти, що впливають на необхідність фізичного кордону;

- використання сучасних технологій, таких як системи відслідковування та електронні митниці, може допомогти забезпечити необхідний контроль за переміщенням товарів без введення фізичного кордону;

- участь представників Північної Ірландії у процесі визначення умов вихідної угоди може забезпечити представлення інтересів всіх сторін та забезпечити рішення, що враховує специфіку регіону.

Вирішення питання кордону вимагає уважного балансу між виконанням бажань населення, забезпеченням безпеки, та дотриманням угод, які вже укладені. Це складний процес, який вимагає терпіння та співпраці всіх сторін, щоб досягти оптимального вирішення.

Активна участь у міжнародних форумах та лобіювання грає ключову роль в забезпеченні підтримки своїм інтересам та позиціям на світовій арені для Великої Британії після виходу з Європейського Союзу. Велика Британія може активно брати участь у форумах, таких як Світовий економічний форум у Давосі та Група з сім'ї великих індустріальних країн (G7), де обговорюються ключові питання світової економіки. Участь у таких форумах надає можливість представникам Великої Британії висловлювати свої погляди, обговорювати економічні тенденції та співпрацювати з іншими країнами для спільного вирішення проблем.

Залучення лобістів та представників влади для захисту інтересів Великої Британії на міжнародних рівнях є важливою стратегією. Це може включати в

себе активну участь в роботі міжнародних організацій, таких як Організація Об'єднаних Націй (ООН) або Світова торговельна організація (СТО).

Велика Британія може використовувати свій вплив на міжнародних платформах для захисту прав людини та підтримки демократичних цінностей. Участь у роботі організацій, які працюють над цими питаннями, дозволяє країні впливати на світові стандарти та політику.

Залучення до міжнародних дискусій про глобальні виклики, такі як зміна клімату, боротьба з пандеміями та бідність, надає Великій Британії можливість спільно з іншими країнами розробляти ефективні стратегії та рішення.

Активна участь у міжнародних форумах допомагає Великій Британії встановлювати нові партнерства та укласти торговельні угоди. Це стає важливим елементом економічної стратегії країни.

З огляду на рост кіберзагроз та кібератак, участь у міжнародних форумах дозволяє Великій Британії активно співпрацювати з іншими країнами у розробці стратегій кібербезпеки та кібердипломатії.

Усі ці дії в сукупності допомагають Великій Британії забезпечити собі вплив на міжнародній арені, захищати свої інтереси та взаємодіяти з іншими країнами для вирішення глобальних викликів.

У висновку, стратегія Великої Британії після виходу з Європейського Союзу орієнтується на розширення міжнародних торгових відносин, внутрішні реформи для поліпшення конкурентоспроможності та активну участь у глобальних питаннях. Забезпечення соціальної справедливості та добробуту населення, уникнення фізичного кордону на Північному Ірландійському півострові та лобювання на міжнародних форумах стають ключовими елементами стратегії, спрямованою на створення стійкої та впливової позиції на світовій арені.

Ці стратегічні аспекти демонструють важливість комплексного підходу Великої Британії до нових реалій після Brexit, спрямованого на збереження економічної стійкості, соціальної справедливості та глобального впливу.

3.2. Перспективи розвитку відносин Україна – Велика Британія

Українсько-британські політичні стосунки відзначаються тривалим і складним, але динамічним і конструктивним розвитком. Ці відносини слід розглядати в контексті глобальних подій, що відбуваються на початку цього століття, з урахуванням міжнародного оточення і інтересів провідних світових держав і регіональних блоків.

Важливе геополітичне і геоекономічне положення України впливає на формування системи безпеки в Європі. У цьому контексті ключову роль відіграють Росія, Сполучене Королівство, США і Європейський Союз. Після початку війни в Україні у 2014 році вплив Росії на українсько-британські відносини істотно змінився, в той час як вплив США залишається стійко великим.

Аналізуючи політичні відносини між Україною і Великою Британією з 1991 по 2021 роки, можна відмітити їх конструктивний характер, насиченість, динаміку і результативність. Обидві сторони виявили виважений підхід до вирішення складних міжнародних проблем, дотримання пунктів двосторонніх угод та принципів міжнародного права у відношенні одна до одної.

Також важливо відзначити взаємне створення сприятливих умов для діяльності представницьких структур обох країн та сприяння політичному діалогу на різних рівнях.

Політичні відносини між Україною і Великою Британією успішно виконали своє завдання, створивши надійну основу для співробітництва в усіх сферах діяльності обох країн і суспільного розвитку. За останні роки вони набули значного досвіду, що дає підстави стверджувати про можливість їх подальшого розширення у відповідних умовах стабільної світової політичної ситуації та продовженого демократичного правового розвитку України.

Одним із пріоритетних завдань є коригування підходів до реалізації двосторонніх політичних відносин відповідно до змін в зовнішній політиці

України та міжнародних реалій, а також розширення співпраці на багатосторонньому рівні.

Брекзит мав численні парадоксальні наслідки, одним із яких є зміцнення ролі Великої Британії у поточній війні між Росією та Україною. Велика Британія продемонструвала себе як потужний партнер для Києва, надаючи оборонну зброю та підтримуючи територіальну цілісність України. Після другого російського вторгнення в Україну відданість Великої Британії стала ще сильнішою, ніж у її партнерів на континенті, включаючи країни ЄС та столиці від Берліна до Парижа і Стокгольма. Ті країни тепер переглядають свої зовнішньополітичні пріоритети.

Вийшовши з ЄС, Велика Британія має можливість розглядати Україну виключно з точки зору оборони та безпеки у двосторонньому контексті, відокремленому від широкомасштабних європейських амбіцій щодо економічної інтеграції. Сполучене Королівство зацікавлене у захисті своїх власних інтересів і не прагне бути залежним від невизначеного європейського консенсусу, який часто блокує спроможність ЄС реагувати на кризи.

На відміну від інших європейських партнерів Києва, сила та політичний вплив Лондона ніколи не були пов'язані з Європою і не базувалися на ній. Велика Британія ніколи не мала головною метою європейську політичну чи економічну інтеграцію. Проте, незважаючи на це, Лондон завжди залишався прихильником Європи та цінностей трансатлантичного альянсу, що є важливим для сучасного уряду в Києві, і він зобов'язався закріпити це у своїй конституції.

Подібно до Києва, Лондон виступає як плацдарм або кордон з Європою, і протягом довгого часу він був важливим мостом до Сполучених Штатів для країн ЄС завдяки спільній мові та історії. Так само, Україна протягом тривалого часу виступала як міст до Росії, незважаючи на те, що її лідерство та громадяни визнавали, чого вони не бажають від свого могутнього сусіда.

Отже, в поточній кризі обидві країни можуть бути нерозривно пов'язані з ядром Європи через свою роль на її периферії.

Незважаючи на те, що Велика Британія більше не має цілі політичної інтеграції в майбутньому Європи, вона все ж зацікавлена і готова приймати участь у захисті амбіцій і територіальної цілісності суверенних держав. Право на самовизначення, яке раніше було використовувано імперіалістичними державами, зараз стало основоположним принципом для Великої Британії, яка намагається знайти своє місце після виходу з ЄС. І що найважливіше, це те, що Велика Британія приймає позитивну свободу українців після свого власного складного виходу з ЄС. Це свідчить про стійкість її інституцій та традицій, які можуть процвітати і існувати незалежно від будь-яких відносин із Європою.

На відміну від Європейського Союзу, Велика Британія не прагне активно змагатися за владу чи визначальну роль в світі у рамках геополітичних та ціннісних конфліктів з такими великими державами, як Китай. Вона задовольняється своїм статусом і не націлена на надмірне розширення своїх можливостей чи самозвеличення. Велика Британія сприймає світ таким, яким він є на даний момент, замість того, щоб активно переслідувати ідею того, яким він міг би стати.

Лондон не очікує отримати політичну владу внаслідок української кризи, проте він може заробити собі повагу і визнання, діючи як відповідальний гравець із незіпсованою прихильністю до Європи[49] .

Підтримуючи Україну в її прагненнях до євроатлантичної інтеграції, Велика Британія має можливість відновити свій імідж країни, яка більше дбає про боротьбу з корупцією та додержанням верховенства закону, ніж приймає сумнівні російські фінанси без знання їх походження. При цьому обидві сторони, Україна і Велика Британія, можуть здобути велику вигоду від цієї співпраці.

Ставки надзвичайно високі для України, оскільки країна стикається з невибірковим обстрілом великих міст, серйозною кризою з біженцями та економічним розчленуванням. Це вимагатиме значної підтримки з боку Заходу для продовження шляху вступу до Європейського Союзу.

З іншого боку, для Великої Британії важливо зменшити вплив олігархів та активів, пов'язаних з російськими державними компаніями, які перебувають під санкціями в Лондоні. Це дозволить Великій Британії зробити вагомий внесок у допомогу Україні та її прагненню зайняти законне місце в європейському співтоваристві.

Висновки до розділу 3

1. Вихід Великобританії з Європейського Союзу (Brexit) визначає необхідність впровадження комплексу стратегій та заходів для вирішення його наслідків. Найважливішими напрямками є укладання торгових угод, внутрішні реформи для поліпшення конкурентоспроможності, визначення міграційної політики та збереження стабільності на острові Ірландія. Також важливо активно залучатися до міжнародної дипломатії та лобіювання, співпрацювати з країнами ЄС та забезпечувати соціальний добробут населення. Всі ці аспекти вимагають інтегрованого та виваженого підходу для успішного вирішення викликів, що виникають внаслідок Brexit.

2. Перспективи розвитку відносин між Україною та Великою Британією є важливим аспектом зовнішньої політики обох країн. Ці відносини мають потенціал для розвитку в різних сферах:

- Торгівля та економічні відносини.
- Безпека та оборона.
- Геополітичні аспекти.
- Громадянське суспільство та культурний обмін.
- Підтримка реформ в Україні.

3. Загалом, перспективи розвитку відносин між Україною та Великою Британією є обіцяючими, і обидві країни мають можливість спільно працювати над вирішенням важливих глобальних завдань та зміцнення взаємовигідних відносин.

ВИСНОВКИ

Результати проведеного дослідження свідчать про те, що Велика Британія залишається важливим гравцем на міжнародній арені, проте її роль і вплив змінюються відповідно до геополітичних та економічних змін у світі.

У ході дослідження зроблено такі висновки та узагальнення:

1. Геополітика та геоекономіка є двома важливими концептуальними напрямками, пов'язаними з вивченням взаємодії політики та економіки на міжнародній арені. Геополітика є важливим та багатогранним полем дослідження, що охоплює теоретичні, ідеологічні та практичні аспекти. Геоекономіка втілює у собі взаємовідносини з метою активної участі у формуванні та розподілі світового доходу, засновані на високих геоекономічних технологіях, національних економіках та державних структурах, як невід'ємну складову стратегії розвитку. Геополітика та геоекономіка є нерозривно пов'язаними концепціями, оскільки вони взаємодіють і впливають один на одного. Розуміння цих концепцій допомагає аналізувати та прогнозувати події на міжнародній арені, розвивати стратегії державного управління та досягати національних інтересів.

2. Створенню Європейського Союзу (ЄС) як інтеграційного об'єднання сприяли різноманітні фактори і передумови. Ці фактори спільно допомогли сформувати основи для глибокої інтеграції між країнами Європи. Загалом, ці фактори допомогли створити основи для інтеграційних процесів у Європі, що дозволили країнам об'єднатися для спільної роботи над політичними, економічними, культурними та іншими викликами. Історія розвитку Європейського Союзу свідчить про постійний процес змін, адаптації та реформування, який допомагає забезпечувати мир, стабільність та співпрацю на континенті.

3. Вихід Великої Британії з ЄС був передумовлений рядом геополітичних, історичних та економічних факторів. Brexit був результатом довготривалого процесу, що розгортався протягом значного часового періоду. Однією з

основних причин рішення Великої Британії покинути ЄС було її бажання захистити свою унікальність. Ще однією ключовою причиною виходу Великобританії з ЄС були економічні обмеження, накладені членством в цьому союзі. Наприклад, Великобританія була зобов'язана сплачувати значні внески до європейського бюджету та виконувати ряд правил, що обмежували її свободу укладання угод з іншими країнами. Ще однією причиною Brexit стала міграційна політика. Багато британців відчували, що велика кількість мігрантів з інших країн ЄС забиравала робочі місця та створювала загрозу національній безпеці. Однією з ключових політичних причин виходу Великої Британії з Європейського Союзу було довготривале негативне ставлення британських політиків до ЄС. Вони розглядали ЄС як надмірно бюрократичний та недостатньо демократичний об'єднавчий орган.

4. Вихід Великої Британії з Європейського Союзу, відомий як Brexit, мав і продовжує мати значний геополітичний вплив на регіон та світову політику. Brexit призвів до втрати одного з найбільших та найвпливовіших членів ЄС. Вихід Великої Британії з Європейського Союзу (Брексит), який відбувся 31 січня 2020 року, має значний вплив на геополітичну ситуацію в регіоні та світі в цілому. Ось деякі з основних геополітичних наслідків цього події:

- Економічні наслідки: Брексит супроводжувався виходом Великої Британії з одного найбільших світових ринків. Це спричинило серйозні зміни в торговельних відносинах між Великою Британією і країнами ЄС, а також потенційно вплинуло на інвестиції та економічний зріст обох сторін.

- Регіональна безпека: Брексит має потенціал вплинути на безпеку та обороноздатність Великої Британії та Європейського Союзу. Вихід Великої Британії може спричинити перегляд стратегічних оборонних ініціатив та співпраці на рівні оборони між країнами ЄС.

- Геополітичні відносини: Виход Великої Британії з ЄС може призвести до перегляду її геополітичних відносин і ролі в світі. Велика Британія може намагатися зміцнити свої стосунки з іншими глобальними гравцями, такими як США, Китай та Індія, і розвивати нові торговельні та політичні зв'язки.

– Європейська інтеграція: Виход Великої Британії може вплинути на саму структуру та майбутнє Європейського Союзу. Це може посилити єдність серед інших членів ЄС і підштовхнути до подальшої інтеграції в різних сферах, таких як оборона, економіка та зовнішня політика.

– Ірландське питання: Однією з найскладніших проблем Брекситу є питання кордону між Північною Ірландією та Республікою Ірландією. Забезпечення миру та стабільності в цьому регіоні залишається важливим завданням для всіх сторін, і вирішення цього питання може мати великий геополітичний вплив.

5. Розглянемо, як макроекономічні показники змінювалися до початку переговорів про вихід Великобританії з ЄС та після оприлюднення інформації про проведення референдуму. Наш аналіз охоплює період з 2011 по 2022 рік. За період з 2013 по 2022 рік можна відзначити, що динаміка змін ВВП Великобританії часто мала негативний характер. У цей період середньорічне зростання склало 1,51%. Максимальний відносний приріст ВВП Великобританії в порівнянні з попереднім роком був зафіксований у 1979 році і становив +30,70% або +\$103,13 млрд. Найбільше зменшення ВВП відбулося у 2009 році, коли цей показник впав на -17,54% або -\$514,12 млрд.

Дані за аналізований період (2011-2022 рр.) свідчать про те, що базовий темп зростання ВВП збільшувався до 2014 року. Також важливо відзначити, що зростання ВВП у Великобританії було нижчим, ніж у багатьох інших країнах ЄС. Це може бути наслідком різних факторів, але багато політиків і економістів вважають, що Brexit є однією з можливих причин.

Динаміка змін ВВП на душу населення Великобританії за період з 2013 по 2022 рік показує, що ці зміни частіше мають негативний характер. Середній щорічний приріст становить 1,01%. Максимальний відносний приріст ВВП на душу населення в Великобританії в порівнянні з попереднім роком був зафіксований в 1979 році і становив +30,59%, або +\$1 828,19 на душу населення. Максимальне падіння спостерігалось в 2009 році, коли показник скоротився на 18,16%, що відповідає втраті в розмірі -\$8 612,86 на душу

населення. В абсолютних величинах максимальний приріст був зафіксований у 2021 році і становив +\$6 267,48 на душу населення. Максимальне падіння в абсолютних величинах також спостерігалось у 2009 році, коли ВВП на душу населення скоротився на \$8 612,86.

Велика Британія відзначається стабільними рівнями зайнятості та низьким рівнем безробіття протягом останніх десятиліть. Однак під час Глобальної фінансової кризи 2008 року було помітне погіршення ситуації з безробіттям. Після кризи 2008 року безробіття швидко зменшилося і досягло свого природного рівня в 2019-2021 роках, коли воно становило 3-4%. У 2022 році безробіття подальше зменшилося до 3,6%, що є найнижчим показником з 1974 року.

6. Brexit спричинив зменшення торговельної відкритості Великої Британії, особливо в 2020-2021 роках. Ця тенденція пов'язана з новими митними торговельними бар'єрами та подорожчанням транспортування товарів. Brexit також призвів до зменшення припливу прямих інвестицій в країну через негативний вплив на торгівлю та зменшення торговельної активності. Якщо ігнорувати вплив коронавірусу, Brexit може сприяти підвищенню збалансованості зовнішньої торгівлі Великої Британії. Імпорт зазнав значно більшого зменшення, ніж експорт, що може створити певний баланс в торговельних операціях країни. Велика Британія активно переорієнтує свою торговельну політику з європейських ринків на ринки Азійсько-Тихоокеанського регіону. Країна має сильні політичні, економічні та дипломатичні зв'язки з цим регіоном, і ця переорієнтація може призвести до підвищення обсягів експорту та інвестицій. Структура торгівлі Великої Британії з країнами Азійсько-Тихоокеанського регіону буде важливою для зовнішньоторговельного балансу країни, і впливатиме на її економічний розвиток.

Таким чином варто зазначити, що Brexit - вихід Великої Британії з Європейського Союзу, який вступив в силу у 2020 році, призвів до значних економічних втрат, як для самої Великої Британії, так і для оновленого

Європейського Союзу без її участі. Ослаблення економічних, торговельних і фінансових зв'язків між провідними розвинутими країнами Європи могло, як за принципом ефекту доміно, спричинити послаблення впливу на світову економіку.

7. Вихід Великобританії з Європейського Союзу (Brexit) мав важливий вплив на різні сфери політики, економіки та суспільства. Для вирішення наслідків Brexit можуть бути вжиті різні шляхи:

Торговельні угоди: важливо, щоб Велика Британія укладала нові торгові угоди з іншими країнами, щоб забезпечити ринки для своїх товарів і послуг.

Внутрішні реформи: Велика Британія може проводити внутрішні реформи, такі як спрощення податкової системи і зменшення бюрократії, для підвищення конкурентоспроможності.

Міграційна політика: нові правила щодо міграції можуть визначати не лише кількісні обмеження, але й якісні критерії, такі як навички та професійний досвід.

Фінансовий сектор: важливо розробити стратегії для збереження Лондону як світового фінансового центру, враховуючи регулятивні зміни.

Національна безпека: співпраця з країнами ЄС в галузі національної безпеки та оборони може бути важливою для збереження стабільності.

Співпраця в галузі науки та освіти: продовження співпраці в галузі науки та освіти, включаючи участь у європейських наукових програмах та обмін студентами.

Соціальна політика: реалізація соціальних програм для забезпечення економічної безпеки та добробуту населення.

Збереження миру на острові Ірландія: вирішення питання кордону між Північною Ірландією та Республікою Ірландією, щоб уникнути порушень мирного процесу.

Лобіювання і міжнародна дипломатія: активна участь у міжнародних форумах та лобіювання для підтримки своїх інтересів на світовій арені.

8.Перспективи розвитку відносин між Україною та Великою Британією є важливим аспектом зовнішньої політики обох країн. Ці відносини мають потенціал для розвитку в різних сферах. Після Brexit і виходу Великої Британії з Європейського Союзу, обидві країни мають можливість розширити свої торговельні та економічні зв'язки. Україна може виграти на розвитку нових торговельних угод, зокрема, з Великою Британією, і розширенні інвестиційних можливостей. Велика Британія підтримує Україну в контексті ситуації в окупованому Криму та східних регіонах. Перспективи розвитку військової співпраці та надання більшої допомоги Україні в сфері безпеки та оборони є актуальними. Україна і Велика Британія мають спільний інтерес у підтримці міжнародного правопорядку та міжнародної безпеки. Обидві країни можуть спільно працювати над вирішенням глобальних викликів, таких як кліматичні зміни, боротьба з тероризмом та розвиток ефективних міжнародних структур. Розвиток громадянського суспільства та культурного обміну може сприяти покращенню відносин між країнами. Обмін студентами, культурні заходи та співпраця в галузі освіти можуть сприяти взаємному розумінню та підтримці. Велика Британія може продовжувати надавати підтримку Україні у проведенні реформ в різних сферах, включаючи антикорупційні заходи, політичну стабільність та підтримку громадянського суспільства.

Загалом, перспективи розвитку відносин між Україною та Великою Британією є обіцяючими, і обидві країни мають можливість спільно працювати над вирішенням важливих глобальних завдань та зміцнення взаємовигідних відносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Асірян С., Мандрікова О. Вихід Великої Британії з Європейського Союзу: передумови, причини та наслідки. Молодий вчений. 2018. № 5 (57). С. 232-235.
2. Бондарчук В. Brexit: наслідки для торговельних відносин між ЄС та Великою Британією. Актуальні проблеми економіки. 2017. №3. С. 19-25.
3. Бонтуш І. ЄС без Великобританії: нова форма співпраці чи розпад союзу? URL: <http://iac.org.ua/yes-bezvelikobritaniyi-nova-forma-spivpratsi-chi-rozpad-soyuzu/>
4. ВВП Великобританії. URL: <https://www.sularu.com/vvp/GBR>
5. ВВПна душу населення Великобританії. URL: https://www.sularu.com/vvp_pcар/GBR
6. ВВП Європейського Союзу. URL: <https://take-profit.org/statistics/gdp/european-union/>
7. Велика Британія після BREXIT — не все пропало. URL: https://razumkov.org.ua/images/2022/07/11/gre_bri.pdf/
8. Вітман К. М. Особливості виходу Великої Британії з ЄС: передісторія, перебіг та можливі наслідки BREXIT. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2019. №16. С. 86-90.
9. Гісса-Іванович О., Кибіч Я. Брекзїт: наслідки і перспективи (в контексті побудови нових відносин Британія-Україна-ЄС). Медіафорум. 2020. № 8. С. 47-61., с. 47
10. Грубінко А. В. Роль Великої Британії у військово-технічному співробітництві держав Європейського Союзу: науковий журнал. Київ, 2019. № 1. 87- 100 с., с. 87
11. Грубінко А. В., Мартинов А. Ю. Європейський Союз після Brexit: продовження історії: монографія. Тернопіль-Київ, 2021. 258 с.

12. Грубінко А. Шлях до брексіту: суспільно-політичний вимір участі Великобританії у процесах європейської інтеграції. *Український історичний журнал*. 2019.
13. Дергачев В. Геоекономіка (Сучасна геополітика): підручник. К.:ВИРА-Р, 2002. 512 с.
14. Дністрянський М.С. Політична географія та геополітика України: Навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. 344 с.
15. Дорош Л., Мущенко Я. Вихід Великобританії зі складу Європейського Союзу: наслідки для Північної Ірландії. Львівська політехніка. *Політичні науки*. 2018. С. 1-46.
16. Іванов Д. І. Британська зовнішня політика кінця XX – початку XXI століття в дослідженнях українських вчених. 2017. № 10. 103-107 с.
17. Історія створення. Новини – Вижицька районна державна адміністрація – офіційний сайт. URL: <http://vnrda.gov.ua/index.php/yevrointehratsiia/istoriia-stvorennia>
18. Комар Н., Белюх Т. Пилипчук К. Brexit: виклики для Європейського Союзу. *Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини*. 2019. Вип. 46. С. 298-313.
19. Лук'янова І. В. Вихід Великобританії з ЄС: вплив на Гібралтар. *Гілея: науковий вісник*. 2018. Вип. 132. С. 363-366.
20. Матюшенко І. Ю., Беренда С. В. Рєзніков В. В. Євроінтеграція України в системі міжнародної економічної інтеграції : навчальний посібник. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2015. 504 с.
21. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/exchange/world/usd/gbp/>
22. Організація об'єднаних націй. URL: <http://www.un.org/ru/>
23. Орлик В. Тенденції формування зовнішньополітичного курсу Великої Британії після Brexit. *Європейські історичні студії*. 2021. №18. С. 38-50.
24. Павленко В. Вступ Великої Британії в Європейське Економічне Співтовариство (60-ті – поч. 70-х рр. XX ст.). *Європейські історичні студії*. 2020. №16. С. 31-40.

25. Перепьолкін С.М., Самотуга А.В., Філяніна Л.А. Конспект лекцій з дисципліни «Право Європейського Союзу». Дніпро, 2016. 160 с.
26. Пик С. Brexit і концепція «Глобальної Британії». *Вісник Львівського університету. Серія: міжнародні відносини*. 2020. Вип. 48. С. 71-88.
27. Радянський енциклопедичний словник. 4-е видання. 1989.
28. Ревенко А. Д. Економічний ефект BREXIT: хто матиме сильнішу переговорну позицію? *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*. №3. 2019. С. 121-130.
29. Садула Л.М.. Жан Монне – ідеолог європейської інтеграції. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2012. № 22.2. С. 394–400.
30. Сім наслідків виходу Великобританії з ЄС.URL: <https://www.volynnews.com/news/policy/7-naslidkiv-vykhoduvelykobrytaniyi-z-yes/>
31. Супрунова І., Бойчук Д. Наслідки brexit для Європейського Союзу та Великої Британії. *Молодий вчений*. 2019. № 11(75). С. 63-65.
32. Троян С.С., Волошин О.Ю., Киридон А.М. Зовнішня політика і дипломатія України: генерування нових смислів (1991-2021): монографія. Лодзь-Київ, 2021. С. 83-89.
33. Україна в сучасному геополітичному просторі: теоретичний і прикладний аспекти: кол. монографія / За ред. Ф.М. Рудича. К.: МАУП, 2002. 488с.
34. Філософія політики. Короткий енциклопедичний словник /Автор і керівник проекту А.В.Толстоухов; Автор-упор. В.П.Андрущенко. К.: Знання України, 2002. С. 334-335.
35. Фінансова ліга. URL: <https://finance.liga.net/ua/ekonomika/novosti/v-britanii-samaya-nizkaya-bezrobotitsa-za-48-let-lyudi-ne-ischut-rabotu-iz-za-nizkih-zarplat>.
36. Шаров О. М. Brexit: «плюси» та «мінуси» для глобальної геоекономіки. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-10/tezi_sharov-o.m.pdf
37. Щербаков В. В. Причини та наслідки виходу Великої Британії з Європейського Союзу. *Європейські перспективи*. 2021. № 4. С. 170-175.

38. Яковюк І. В. Brexit: причини і наслідки британського референдуму. Європейська інтеграція в контексті сучасної геополітики: матеріали наук. конф. (м. Харків, 24 трав. 2016 р.)/ Харків, 2016. С.25–29.
39. Bank for International Settlements. URL: <https://livingfo.com/bank-mizhnarodnykh-rozrakhunkiv-bmr/>
40. Dhingra, S and T Sampson. “Expecting Brexit”. *CEPR Discussion Paper 16970*. 2022.
41. Freeman, R, K Manova, T Prayer and T Sampson. “Unravelling Deep Integration: UK Trade in the Wake of Brexit”. *CEP Discussion Paper 1847*. 2022.
42. Hill C. The Future of British Foreign Policy. Security and Diplomacy in a World after Brexit. *Cambridge, Political Press*. 2019. 256 p.
43. Jonathan Sumption. Human Rights and Wrongs. June 2019. URL: http://downloads.bbc.co.uk/radio4/reith2019/Reith_2019_Sumption_lecture_3.pdf
44. Kapiika V.V. Velykobrytaniia u Yevropeiskomu Soiuzi: ochikuvannia tanasliki y. *Naukovyivisnyk Dyplomatychnoi akademii Ukrainy*. 2021. № 5. P. 169–176.
45. Office for National Statistics of the United Kingdom. URL: www.ons.gov.uk
46. Office for National Statistics. URL: <https://www.ons.gov.uk/>
47. Sularu. URL: https://www.sularu.com/vvp_pcap/GBR
48. The World Bank. URL: <http://www.worldbank.org>.
49. What has the EU done for the UK? The Financial Times: веб-сайт. URL: <https://www.ft.com/content/202a60c0-cfd8-11e5-831d-09f7778e7377>.
50. Zadoya A.O., Botsula A.P. Mizhnarodni intehtratsiyni ta dezintehtratsiyni protsesy: superechlyvi naslidky. *Akademichnyy ohlyad*. 2017. P. 5–13.
51. Springford, J. “The Cost of Brexit: December 2021”. *Centre for European Reform Insight*. 2022.